

tietoarkisto

| Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto | www.fsd.uta.fi | 2011

Riittääkö
tulevaisuudessa
vastaajia?

14

Eduskuntavaali-
tutkimus 2011

18

Köyhän
ääni
kuuluu
arkistosta

TEEMA

Metodifestivaalin satoa

”...on monimenetelmäisen
tutkimuksen toisen
sukupolven aika.”

– Max Bergman

Tässä numerossa:

Metodi- festivaalin satoa

Elokuun lopussa 2011 Tampereella järjestettiin Suomen toinen metodifestivaalitapahtuma, jonka esityksistä Tietoarkisto-lehti saa tällä kertaa innoituksensa. Yhteiskuntatieteelliselle tietoarkistolle tutkimusmenetelmien tuntemuksen edistäminen on osa perustettävää, arkistoitujen tutkimusaineistojen jatkokäytön tukemista.

> Metodifestivaali 2011 Tampereella: Aiheita tieteen ihmiskäsityksestä käytännön menetelmäopetukseen.....	9
> Monta menetelmää, yksi tutkimus – Mixed methods.....	10
> Mixed methods research suomeksi	12
> Analyysiohjelmista apua laadulliseen tutkimukseen.....	13
> Riittääkö tulevaisuudessa vastaajia?.....	14

Jarkko Pääjärvi

YHTEISKUNTATIETEELLINEN TIETOARKISTO
FINLANDS SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA DATAARKIV
FINNISH SOCIAL SCIENCE DATA ARCHIVE

tietoarkisto

Yhteiskuntatieteellisen
tietoarkiston julkaisu

ISSN 1457-7682

Päätoimittaja:
Helena Laaksonen

Toimituskunta:
Katri Aarnio
Sami Borg
Hannele Keckman-
Koivuniemi
Arja Kuula

Ruotsinnot:
Marina Hamberg

Julkaisija:
Yhteiskuntatieteellinen
tietoarkisto (FSD)

Käyntiosoite:
Åkerlundinkatu 5 B, 4. krs,
Tampere

Puhelin 040 190 1432
Faksi (03) 3551 8520

Postiosoite:
Yhteiskuntatieteellinen
tietoarkisto
33014 TAMPEREEN
YLIOPISTO

Sähköposti:
fsd@uta.fi tai
etunimi.sukunimi@uta.fi

Kotisivu:
<http://www.fsd.uta.fi/>

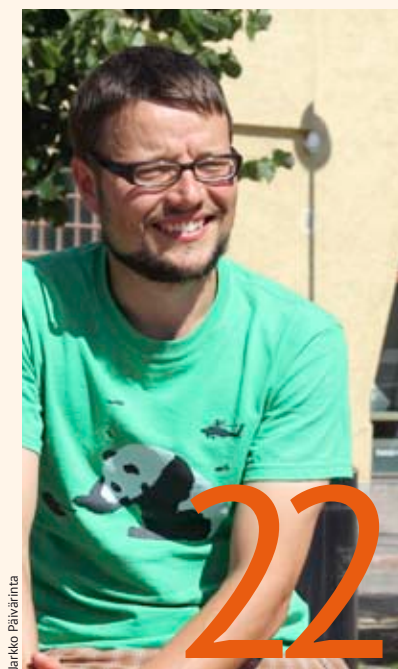
**Tietoarkisto-lehti
verkossa:**
[http://www.fsd.uta.fi/
tietoarkistolehti/uusin/](http://www.fsd.uta.fi/tietoarkistolehti/uusin/)

Taitto:
Juha Immonen

Painopaikka:
FORSSA PRINT
Forssa 11/2011

> Köyhyyskirjoitukset runsassatoimen tutkimusaineisto	6
> European Social Survey'n vastaajakadosta kansainvälinen vertailu	15
> Katotyö tuottaa tulosta mutta vaatii resursseja	16
> Kansa on puhunut: Eduskuntavaalitutkimus 2011	18
> Muistitietoa kansan edustamisen veteraaneilta	21
> Graduaineisto uutta ja vanhaa yhdistäen: Aktivistien haastattelut kymmenen vuotta myöhemmin	22
> Euroopan unioni tukee tutkimuksen rakenteita	26
> Maailman väestöstä laskettu yli 80 prosenttia	27
> Suomalaisten uskontoasenteet kansainvälisessä vertailussa	29
> Pääkirjoitus / Ledare Tietoarkisto 2015 / Dataarkiv 2015	4
> Dataruutu	25
> Kolumni: Menetelmäkeskusteluja yli raja-aitojen...	30
> Aineistoluettelo	31
> Julkaisuja arkistoiduista aineistoista	34
> Lyhyesti	36

HENKILÖKUNTA

**Henkilökunnan
sähköpostiosoitteet:**
etunimi.sukunimi@uta.fi

Sami Borg
johtaja
03 3551 8524 tai
050 345 0811

Helena Laaksonen
informaatikko
040 190 1440

Katri Aarnio
hallintoasiainsihtööri
040 190 1432

ASIAKASPALVELU JA AINEISTONKÄSITTELY

Seppo Antikainen
tietopalveluasiantuntija
040 190 1436

Taina Jääskeläinen
kielenkääntäjä
040 190 1444

**Hannele Keckman-
Koivuniemi**
tietopalvelupäällikkö
040 190 1439

Mari Kleemola
tietopalvelupäällikkö
040 190 1437

Arja Kuula
kehittämispäällikkö
040 190 1438

Jarkko Päiväranta
tutkimusamanuenssi
040 190 1442

Tommi Rikkinen
tutkimusamanuenssi
040 190 1442

Tarja Uotila
asiakas- ja tietopalvelu-
sihtööri
040 190 1443

TEKNINEN TUKI

Matti Heinonen
atk-erikoistutkija
040 190 1435

Sirkka Säynäjäkangas
atk-erikoistutkija
040 190 1433

Ari Paloposki
pääsuunnittelija
040 190 1434

VERKKOPALVELUT

Tuomas J. Alaterä
atk-erikoistutkija
040 190 1441

TASA-ARVOTIEDON KESKUS MINNA

Sari Pikkala
tietopalvelupäällikkö
040 190 4068

Teija Hautanen
tietopalveluasiantuntija
050 462 7370

Sami Borg
Johtaja
Föreståndare
FSD

Tietoarkisto 2015

Euroopan tutkimusalueen yhteisiä tutkimusinfrastruktuureja on kartoitettu ja kehitetty niin sanotussa ESFRI-prosessissa jo puoli vuosikymmentä. On laadittu eurooppalainen tutkimusinfrastruktuurien tiekartta, ja sitä on päivitetty kaikilla tieteenaloilla. Samanaikaisesti tämä kansainvälinen yhteistyö on masinoinut Euroopan tutkimusalueen jäsenmaihin tutkimusinfrastruktuurien kansallisia tiekarttoja.

Suomessa tiekartta valmistui pari vuotta sitten. Opetusministeriön silloisen tiedotteen mukaan ”... tiekartan toteuttamisesta aiheutuvat lisäkustannukset ovat yhteensä noin 30 milj. euroa vuodessa, kun nykyisten kansallisten ja kansainvälisten tutkimusinfrastruktuurien kulut ovat yhteensä noin 160 milj. euroa vuodessa. Lisäksi tarvitaan rahoitusta paikallisiin tutkimusinfrastruktuureihin.” Edelleen ministeriö tiedotti, että ”tarvitaan kansallisen tason toimielin, tutkimusinfrastruktuuritoimikunta, valmistelevaan ja toteuttamaan tutkimusinfrastruktuuripolitiikkaa ja sen rahoitusta.”

Toimikuntaa ei valitettavasti ole tullut, mutta infrastruktuurirahoitusta on siitä huolimatta myönnetty. Suomen Akatemia jakoi tarkoitukseen vuoden 2010 lopussa yli kymmenen miljoonaa euroa. Haku oli suunnattu erityisesti yliopistoille, joiden tuli osoittaa ehdottamistaan hankkeista prioriteettilista.

Suomen tiekartalle yltäneiden tutkimusinfrastruktuurien kannalta menettely ei ollut aivan kattava ja tasapuolinen. Kaikilla tiekartan infrastruktuureilla ei ole yliopistosidosta, eikä yliopistoissa välttämättä painoteta Akatemian haussa kansallista tiekarttaa. Useimmat merkittävät infrastruktuurit eivät myöskään ole toimintansa yleisen luonteen vuoksi yliopistokohtaisia, vaan niiden palvelut on tarkoitettu kaikille yliopistoille. Juuri siksi Suomeen tarvitaan erillinen toimikunta osoittamaan, mitkä ovat tieteille välttämättömiä ja yliopistoille ja tutkimusorganisaatioille yhteisiä tutkimusinfrastruktuureja ja miten niitä pitäisi kehittää.

Niin – tietoarkiston hanke menestyi Akatemian haussa hyvin. Hakukriteerit sopivat, ja hakemus oli, mitenkäs muuten, erinomainen. Keskeistä oli, että yhdelle yliopistolle säilytetynä valtakunnallisena tehtävänä ja ESFRI-toimijana tietoarkisto menestyi myös Tampereen yliopiston priorisoinnissa. Rahoituksen kautta pääsemme mukaan perustettavien ESFRIen ensimmäiseen aaltoon. Tietoarkiston lähes viisivuotinen miljoonan euron hanke rakentuu viidestä osiosta. Nykyinen paperimuotoinen aineistontilausjärjestelmä korvataan portaalilla, jossa rekisteröityneet käyttäjät voivat ladata aineistoja suoraan verkosta. Aineistopalvelua suunnataan uusille tieteenaloille kuten terveystieteisiin, kasvatustieteisiin, psykologiaan, kulttuurin ja historian tutkimukseen.

Lisäksi kehityskohteita ovat monimutkaisten aineistojen pitkäaikaissäilytys ja jatkokäyttö, sähköisten aineistojen elinkaaren kustannusmallien, pitkäaikaissäilytyksen standardien ja data-arkistoinnin laatujärjestelmien tutkimus. Myös tiedeyhteisön jäsenille tarjotaan tukea ja tietoa heidän aineistohallintataitojensa vahvistamiseksi.

Kutsumme hanketta nimellä Tietoarkisto 2015. Tuohon mennessä kansalliset palvelumme ovat merkittävästi uudistuneet ja vastaamme Suomen jäsenyydestä Euroopan tietoarkistojen yhteisessä tutkimusinfrastruktuurissa, jonka keskustointi on Bergenissä. Ensimmäiset uudistukset näkyvät käyttäjillemme jo aivan lähiaikoina.

Dataarkiv 2015

De gemensamma forskningsinfrastrukturerna i Europa har redan under ett halvt decennium kartlagts och utvecklats inom ramen för den så kallade ESFRI-processen (*European Strategy Forum on Research Infrastructures, Europeiska strategiska forumet för forskningsinfrastruktur*). Det har skapats en europeisk plan, s.k. vägvisare för forskningsinfrastrukturen, som redan har blivit uppdaterat i alla forskningsområden. Det internationella samarbetet har bidragit till att många europeiska länder har skapat nationella vägvisare.

I Finland blev vägvisaren klar för några år sedan. Enligt en rapport från dåvarande Undervisningsministeriet (Forskningsinfrastrukturerna på nationell nivå: Nuläge och vägvisare, 2009) skulle de årliga tilläggskostnaderna för Finland uppgå till omkring 30 miljoner euro, när de nuvarande årliga nationella och internationella kostnaderna för forskningsinfrastrukturen tillsammans är omkring 160 miljoner euro. I rapporten ingick också en rekommendation om att det behövs ett nationellt organ, en kommitté för forskningsinfrastrukturen, som skulle förbereda och förverkliga en forskningsinfrastrukturpolicy och diskutera finansieringen.

Det har tyvärr inte utsetts en kommitté men man har trots det beviljat finansiering för forskningsinfrastrukturen. Finlands Akademi beviljade år 2010 över 10 miljoner euro för verksamheten. Utlysningen var särskilt riktad till universiteten som förväntades göra upp en lista över vilka projekt som prioriteras.

För de forskningsinfrastrukturer som listats som vägvisare i Finland var processen inte alldeles heltäckande och jämlik. Det finns infrastrukturer bland vägvisarna som inte har en koppling till ett universitet, och universiteten betonar nödvändigtvis inte de nationella vägvisarna i ansökningar riktade till Finlands Akademi. De flesta betydande infrastrukturer är inte hel-

ler till sin allmänna karaktär och till sina verksamhetsformer specifikt knutna till ett universitet utan deras tjänster är öppna för alla universiteten. Detta är en orsak till varför det behövs ett särskilt organ för att visa vilka forskningsinfrastrukturer som är nödvändiga och gemensamma för vetenskaperna, för universiteten och forskningsorganisationerna. Organet skulle också ha till uppgift att utveckla dessa strukturer.

Dataarkivets projekt klarade sig bra med sin ansökan till Finlands Akademi. Kriterierna för att ansöka var lämpliga och ansökningen var utmärkt. Det var också viktigt att Dataarkivet klarade sig bra i den interna prioriteringen inom Tammerfors universitet, vilket berodde på att Dataarkivet handhar en nationell uppgift förlagd till ett universitet och också verkar som aktör i en europeisk ESFRI-forskningsinfrastruktur. I och med denna finansiering kommer vi att kunna vara medlemmar i en av de första ESFRI-organen som grundas.

Dataarkivets femåriga projekt på en miljon euro består av fem delområden. Det nuvarande systemet där beställningar av datamaterial sker i pappersform ersätts av en portal där registrerade användare kan ladda material direkt från nätet. Data-tjänster riktas till nya vetenskapsområden som hälsovård, pedagogik, psykologi, kultur- och historieforskning.

Dessutom kommer vi att utveckla och satsa på forskning i följande frågor: långtidsförvaring av komplicerade material och hur de kan användas i framtiden, kostnadsmodeller för elektroniska materials livscyklar, kvalitetssystem för att utarbeta standarder för långtidsförvaring och dataarkivering. Forskare erbjuds också information och stöd för att stärka deras kompetens i hanteringen av data.

Vi kallar projektet Dataarkiv 2015. När projektet har slutförts, ska våra nationella tjänster i betydande grad ha förnyats och vi ska ansvara för Finlands medlemskap i den gemensamma europeiska forskningsstrukturen för dataarkiv, vars centralort är Bergen (Norge). Våra användare kommer inom kort att se de första förbättringarna.

Köyhyyskirjoitukset

runsassatoinen tutkimusaineisto

Yksi Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston runsaimmin hyödynnetyistä laadullisista aineistoista on vuonna 2006 kerätty köyhyyskirjoitusaineisto. Sen pohjalta on syntynyt muun muassa lukuisia pro gradu -tutkielmia ja jopa yksi näytelmä. Aineisto on hyvä esimerkki siitä, miten arkistoitu aineisto elää alkuperäisen käyttötarkoituksensa jälkeen vielä pitkään.

Köhyyskirjoitusaineisto sai alkunsa vuonna 2005, kun nykyinen Elämäntapaliiton projektipäällikkö ja Euroopan köyhyyden vastaisen verkoston (EAPN:n) johtokunnan jäsen **Juha Mikkonen** tutustui **Meri Larivaaraan** ja **Anna-Maria Isolaan** mäntsäläläisellä maatilalla. **Ilkka Taipale** oli kutsumut maatilalleen ystäviään ja yhteistyökumppaneitaan katsomaan nukketeatteriesitystä ja keskustelemaan suomalaisesta köyhyydestä.

– Tapahtumassa puhuttiin, että köyhyys lisääntyy ja tuloerot kasvavat. Pohdimme, miten saisimme kohderyhmän itsensä äänen mukaan köyhyysskeskusteluun, ettei keskustelu jäisi vain tutkijoiden ja poliitikoiden puheeksi. Silloin syntyi idea tällaisesta köyhyysaiheisesta kirjoituskilpailusta, valottaa Mikkonen.

Tutkijakolmikko antoi ideoimalleen kirjoituskilpailulle nimen ”Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä” ja perusti yhdistyksen *Tiede, taide ja köyhä kansa*, jonka nimissä tiedotetta kirjoituskilpailusta levitettiin. Kilpailulle oli tilausta, sillä yllätyksekseen työryhmä sai 850 omakohtaista tarinaa köyhyydestä eri puolilta Suomea. Myös kilpailua seurannut mediahuomio yllätti järjestäjät.

– Emmehän me siinä vaiheessa arvanneet, että tämä kasvaisi näin isoksi jutuksi. Ehkä siinä oli sellainen sosiaalinen tilaus tälle näkökulmalle. Köyhyysskeskustelu oli nousussa, mutta sitä kävivät ennen kaikkea asiantuntijat ja poliitikot, ja köyhän kansan ääni ei ollut keskustelussa mukana, pohtii Mikkonen.

Suuri mediahuomio sai myös kustantamot kiinnostumaan köyhyysskirjoituksista, ja osa teksteistä oli mahdollista julkaista painettuna *Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä* -antologiassa. Koska kirjoitusten joukossa oli paljon runoja, julkaistiin kaksi vuotta kirjan jälkeen vielä erillinen runoteos, *Rikas runo – sanoja köyhyydestä*. Runoteoksen julkaisun kanssa samoihin aikoihin vuonna 2009 helsinkiläisessä teatteri Takomossa esitettiin köyhyysskirjoitusten innoittamana syntyneitä kokoil-

Jarkko Päivärinta

”Köyhyysskeskustelu oli nousussa, mutta sitä kävivät ennen kaikkea asiantuntijat ja poliitikot.”

Juha Mikkonen organisoii Meri Larivaaran ja Anna-Maria Isolan kanssa vuonna 2006 köyhyysskirjoituskilpailun, jonka tekstit ovat sittemmin osoittautuneet elinvoimaiseksi tutkimusaineistoksi.

lan näytelmää *Leipäjonoballadia*, absurdia satiiria nälästä, puutteesta ja köyhyydestä.

Tietoarkistosta jatkokäyttöön

Köyhyysskirjoitusaineiston tarjoama harvinainen mahdollisuus kuulla köyhän väestönosan kokemuksia heidän itsensä kertomana on arvokas tietolähde yhteiskuntatieteelliselle tutkimukselle. Usein vaikeissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä on hankala saada mukaan kysely- tai haastattelututkimuksiin.

Mikkosen, Larivaaran ja Isolan päätös luovuttaa köyhyysskirjoitusaineisto arkistoitavaksi Yhteiskuntatieteelliseen tietoar-

kistoon on mahdollistanut aineiston tarkastelun useasta eri näkökulmasta. Alkuperäisen käyttötarkoituksensa jälkeen köyhyysskirjoituksiin pohjautuvia tutkimuksia ja tieteellisiä artikkeleita onkin syntynyt lukuisia, niiden joukossa seitsemän pro gradu -tutkielmaa. Uusia tutkimuksia on valmisteilla tälläkin hetkellä. Aktiivisesta jatkokäytöstä huolimatta köyhyysskirjoitukset ovat edelleen myös alkuperäisen työryhmän käytössä. Esimerkiksi Mikkonen itse käytti niitä oman gradunsa aineistona.

Köyhyysskirjoitusaineistosta syntyneiden tutkimusten aiheina ovat olleet muun muassa köyhyyteen liittyvä häpeän ja syy-

lisyyden tunne, yksinasuvien naisten kokemukset köyhyydestä, miesten köyhyys, avunsaamisen kokemukset ja kokemukset sosiaalitoimistojen institutionaalisesta todellisuudesta.

Kirjoitusaineiston näin monipuolinen hyödyntäminen tutkimuskäytössä tuli yllätyksenä myös aineiston kerääjille itselleen. – Emme tienneet, että niitä näin paljon pystytään hyödyntämään, ihmettelee Mikkonen. Monipuolinen tutkimuskäyttö on saanut Mikkosen pohtimaan myös tehtyjen tutkimusten kokoamista yhteen.

– Nämä kaikki tutkimukset tarjoavat monipuolisia ja mielenkiintoisia näkökulmia. Jos olisi aikaa, haluaisin koota tutkimusta, jota tähän aineistoon pohjautuen on tehty ja julkaista siitä esimerkiksi artikkelikokoelman tai kirjan, tuoda esille eri näkökulmia tähän aineistoon. Mutta sille projektille ei ole ollut aikaa.

Köyhyyskirjoitusaineiston jatkokäyttö on erinomainen esimerkki siitä, kuinka monesta eri näkökulmasta yhtä ja samaa aineistoa on mahdollista tutkia.

Arkistoinnista hyötyä kaikille

Vaikka ajatus köyhyyskirjoitusten arkistoinnista ei ollutkaan työryhmän mielessä vielä kirjoituskilpailua järjestettäessä, kokee Mikkonen arkistointipäätöksestä olleen pelkästään hyötyä.

– Uskon, että se että aineistosta on tiedot tietoarkiston sivuilla on lisännyt kirjoitusten tutkimuskäyttöä. Tietoarkiston kautta aineisto on varmasti päätnyt useammalle taholle, ja meidän mielestämme on erittäin hyvä, että sitä tutkitaan. Ei ole missään vaiheessa ollut sellainen ajatus, että haluaisimme pitää tämän aineiston itsellämme, päinvastoin, Mikkonen korostaa. Uusissa tutkimuksissa saavat näkyvyyttä nekin kirjoitukset, jotka eivät mahduneet antologiaan.

Hän kertoo arkistoinnista olleen hyötyä myös aineiston organisoinnissa ja jatkokäytön seurannassa ja kiittelee tietoarkistoa saamastaan avusta.

Köyhien äänen kuuluvuus

Köyhyyskirjoituskilpailun alkuperäisenä tarkoituksena oli tuoda köyhien oma ääni mukaan köyhyyskeskusteluun. Suuren me-

Köyhyyskirjoituskilpailun alkuperäisenä tarkoituksena oli tuoda köyhien oma ääni mukaan köyhyyskeskusteluun.

diahuomion ansiosta heidän äänensä nousi ainakin hetkeksi kuuluville. Köyhyyskirjoituksilla ja niiden saamalla julkisuudella voi toivoa olleen myös konkreettisia vaikutuksia köyhien asemaan.

– Mahdotonta on tietenkin sanoa mikä vaikuttaa mihin, mutta onhan hallitusohjelmassa ykköspaikalle nostettu köyhyyden ja eriarvoisuuden torjuminen, Mikkonen toteaa.

– Me järjestimme eduskunnassa vuonna 2007 luovutustilaisuuden, jossa kirja jaettiin kaikille kansanedustajille. Meillä oli paneeli, jossa oli nykyinen sosiaali- ja terveysministeri **Maria Guzenina-Richardson**, nykyinen kulttuuriministeri **Paavo Arhinmäki**, **Outi Alanko-Kahiluoto** ja **Sanna Lauslahti**. Joten ainakin kaksi todistetusti kirjaa luenutta ministeriä on nyt päättämässä asioista. Toivotaan, että sillä jotain merkitystä tuotakin kautta on voinut olla. ●

AINEISTO

> Larivaara, Meri & Isola, Anna-Maria & Mikkonen, Juha: Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä -kirjoituskilpailu 2006 [elektroninen aineisto]. FSD2413, versio 5.0 (2011-03-23). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2011.
Aineiston kuvailutiedot verkossa: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/luettelo/FSD2413/>

AINEISTOSTA JULKAISTUT TEOKSET

> Isola, Anna-Maria & Larivaara, Meri & Mikkonen, Juha (toim.) (2007) Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä. Kustannusosakeyhtiö Avain. Otavan Kirjapaino, Keuruu.
> Mikkonen, Juha & Typpö, Aija (toim.) (2009) Rikas runo – sanoja köyhyydestä. Kustannusosakeyhtiö Avain. Hakapaino, Helsinki.

PRO GRADU -TUTKIMUKSIA KÖYHYYSKIRJOITUSAINEISTOSTA

> Carlson, Matilda (2009) Tarinoita yksinasuvien naisten köyhyydestä. Koettu köyhyys marginalisaation kautta tulkittuna. Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
> Hakkarainen, Tyyne (2010) Avun saamisen kokemuksia köyhyysaiheiseen kirjoituskilpailuun osallistuneiden elämäntarinoissa. Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
> Holmi, Laura (2011) Kokemuksia sosiaalitoimistojen institutionaalisesta todellisuudesta. Köyhyyskirjoituskilpailun kirjoittajien kokemuksia sosiaalityöstä, sosiaalityöntekijöistä ja sosiaalitoimistoista köyhyyskirjoitusten perusteella. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

> Lindroos, Inka (2008) Yksinelävien köyhien selviytyminen – merkityksellisyttä ja tulevaisuudenodotuksia. Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
> Mikkonen, Juha (2011) Social and material deprivation among youth in Finland: Causes, consequences, and coping. Sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
> Taipale Pekka (2008) Kuvia miehen köyhyydestä – miesten tarinoita pula-ajan ja nykypäivän köyhyydestä. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
> Ruokonen Reetta (2007) Perheiden kokemuksia köyhyydestä. Nälkää, häpeää ja selviytymistä. Sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Metodifestivaali 2011 Tampereella

Aiheita tieteen ihmiskäsityksestä käytännön menetelmäopetukseen

Toinen Metodifestivaali kokosi elokuun lopussa Tampereen yliopistoon yli 550 osallistujaa eri puolilta Suomea. Metodifestivaali oli suunnattu tutkijoille, jatko-opiskelijoille ja tutkimusmenetelmistä kiinnostuneille ja niitä opettaville. Kaksipäiväisessä ohjelmassa oli yli 20 rinnakkaista istuntoa, kaksi yleisesitelmää ja yksi paneelikeskustelu. Lisäksi ennen tapahtumaa ja sen jälkeen järjestettiin muutamia tutkimusmenetelmäkursseja, niin sanottuja pre- ja post-kursseja.

Metodifestivaalin ohjelmavilla on julkaistu suurin osa tapahtuman esityksistä. Esitelmissä käsiteltiin muun muassa laadullisen tutkimuksen analyysiohjelmaa, verkostanalyysiä, pitkittäisaineistojen analyysiä, tutkimusetiikkaa, monimuuttujamenetelmiä, erilaisten tieteellisten julkaisujen kirjoittamista, kyselytutkimusten vastajakatua ja useita menetelmiä hyödyntävää tutkimusotetta. Festivaalin paneelikeskustelu piti yleisön hereillä ja laittoivat aivot työskentelemään. Aiheena oli Tieteen ihmiskäsitys ja panelisteina neljä eri aloja edustanutta tutkijaa.

Yhteiskuntatieteelliselle tietoarkistolle tutkimusmenetelmien tuntemuksen edistäminen on osa perustehtävää, arkistoitujen tutkimusaineistojen jatkokäytön tukemista. Siksi tietoarkiston henkilökunta osallistui metodifestivaaliin niin puhujina ja istuntojen puheenjohtajina kuin yleisössäänkin.

Monitieteistä yleisöä

Festivaaliyleisön valtaosa edusti yhteis-

kunta-, kasvatus-, terveys-, kauppa- ja hallinnollisia tieteitä sekä humanistisia tieteitä. Joukossa oli myös useampia osallistujia musiikin, tekniikan ja matkailun aloilta. Yksittäisiä edustajia oli jopa vesi- ja jätehuolto-tekniikasta sekä biometriasta ja kirkkomusiikista. Eniten osallistujia oli Tampereen yliopistosta, toiseksi eniten Jyväskylän ja kolmanneksi eniten Helsingin yliopistosta.

Ensimmäinen Metodifestivaali järjestettiin Jyväskylän yliopistossa vuoden 2009 toukokuussa Tampereen ja Jyväskylän yliopistojen ja Tampereen teknillisen yliopiston allianssiyhteistyönä. Seuraava Metodifestivaali on jo suunnitteilla vuodelle 2013. ●

LISÄTIETOA

> Metodifestivaali 2011 Tampereen yliopistossa: <http://www.uta.fi/yti/verkosto/metodifestivaali2011/>

> Metodifestivaali 2009 Jyväskylän yliopistossa: <https://www.jyu.fi/ytk/laitokset/ihme/metodifestivaali>

Monta menetelmää, yksi tutkimus – Mixed methods

Vähintään yhtä määrällistä ja yhtä laadullista tutkimusmenetelmää samassa tutkimusasetelmassa hyödyntävä tutkimusote on muotia. Tampereella Metodifestivaaleilla puhuneen **Max Bergmanin** mukaan tähän on varsinkin aloittelevilla tutkijoilla usein syynä epämääräinen tai liian kunnianhimoinen tutkimusongelma. Toisaalta kokeet *mixed methods* -tutkijat tuottavat tutkimustuloksia, jotka todella vastaavat tutkimuskysymyksiin laajemmin kuin yhtä menetelmää käyttäen olisi mahdollista.

Vähintään yhtä määrällistä ja yhtä laadullista tutkimusmenetelmää hyödyntävästä tutkimuksesta – mixed methods -tutkimuksesta – oli Tampereen metodifestivaalin ohjelmassa sekä yleisesitelmä että yksi kolmituntinen ryhmäistunto. Englanninkielisen yleisesitelmän *Kymmenen tavallisinta virhettä monimenetelmäisessä tutkimuksessa* piti professori Max Bergman Baselin yliopistosta. Hän oli myös ensimmäinen kolmesta alustajasta aihetta käsitelleessä ryhmässä.

Monimenetelmäiseen tutkimukseen keskittyvän *Journal of Mixed Methods Research* -aikakauslehden päätoimittajana Bergmanilla on aitiopaikka, jossa näkee alan koko kirjon. Bergmanin mukaan tarjotut artikkelit toistavat usein monimenetelmäisen tutkimuksen ensimmäisten perusoppikirjojen sanomaa. Niissä laadullinen ja määrällinen tutkimusote ja -menetelmät sekä niihin liitetyt ominaisuudet esitetään toisilleen vastakkaisina paradigmatoina. Omiin paradigmatoihinsa sitoutuneet tutkijat ovat tehneet eroa toisiinsa juuri niillä metodeihin liitetyillä ominaisuuksilla, joiden vuoksi monimenetelmäisen tutkimuksen laadullista ja määrällistä osaa ei oikeastaan voisi yhdistää loogisesti samaan tutkimusasetelmaan.

Kaikkia sääntöjä rikotaan onnistuneesti

Perinteisen näkemyksen mukaan laadullista tutkimusta tehdään pienillä aineistoilla, aineistolähtöisesti ja tutkijat ovat kiinnostuneita yksilöllisistä kokemuksista ja tutkivat ilmiöitä niiden luonnollisissa yhteyksissä. Havainnot ovat sidoksissa tilanteeseen ja tutkijan sukupuoleen, yhteiskuntaluokkaan ja muihin ominaisuuksiin. Määrällisesti suuntautuneessa tutkimuksessa kaikki on päinvastoin. Aineistot ovat suuria satunnaisotantaan perustuvia. Tutkijat pyr-

Professori Max Bergmanin lisäksi Mixed Methods -ryhmässä esiintyivät professori **Niina Nummela** Turun kauppakorkeakoulusta ja professori **Lili-Anne Kihn** Tampereen yliopistosta. Nummelan esitysdioihin voi tutustua ryhmäistunnon verkkosivulla. Kihnin esitys perustui artikkeliin, joka on saatavana sähköisessä muodossa Emerald-tietokannassa. Bergmanin ryhmäesitelmän sisällöstä saa hyvän käsityksen lukemalla hänen pääkirjoituksensa *Journal of Mixed Methods Research* -lehdessä. (Ks. lähteet.)

KUVAT: JARKKO PÄIVÄNMTÄ

kevät tiivistämään monimutkaisen ilmiön muutamaan muuttuun ja testaavat aineistoillaan hypoteesejä, yleistävät ja pyrkivät objektiivisiin, tosiin, päätelmiin ja syy-seuraus-suhteiden löytämiseen.

Ryhmäistunnon esitelmässään Bergman osoitti, miten mikään edellä mainituista säännöistä ei pidä paikkaansa. Hänen mukaansa ei ole yhtään perusoppikirjoissa esitettyä sääntöä, jota ei olisi rikottu onnistuneessa tutkimusasetelmassa. Tästä huolimatta teoreettinen väittely mixed methods -tutkimuksesta on tarpeettomasti jämähtänyt vanhoihin asetelmiin.

Toinen sukupolvi tulee

Bergmanin mukaan on monimenetelmäisen tutkimuksen toisen sukupolven aika. Hänen mukaansa on riittävästi esimerkkejä onnistuneista tutkimuksista, joissa ei ole noudatettu vallitsevia ideologioita ja tapoja. Niiden avulla voitaisiin saavuttaa parempi ymmärrys menetelmien mahdollisuuksista. Toinen sukupolvi saisi edelleen paljon vaikutteita olemassa olevasta metodikirjallisuudesta. Se voisi kuitenkin haastaa perinteisen näkemyksen monimenetelmäisestä tutkimuksesta ja sen osista. Perustana olisi käytännön tutkimuksessa saavu-

Mixed methods research suomeksi

Metodifestivaali 2011 -tapahtuman *Mixed Methods Session* oli kokonaan englanninkielinen. Kolmesta puhujasta kaksi oli kuitenkin suomalaisia kuten valtaosa yleisöstäkin.

Istunnon loppukeskustelussa esitettiin suomalaisille asiantuntijoille haaste, jota varmaan yleisön joukossa useampikin oli mielessään ehtinyt pohtia: ”miten kääntäisitte *mixed methods research* -käsitteen suomeksi?”. Yhtä selkeää vastausta ei vilkkaasta keskustelusta huolimatta onnistuttu löytämään.

Suomalaisilla tuntuu olevan tapana käyttää suomenkielisessä tekstissäkin englanninkielistä termiä, joka avataan esimerkiksi kertomalla, että kyseessä on määrällisiä ja laadullisia tutkimusmenetelmiä yhdistävä tutkimusote tai -asetelma. Ehdotukset *menetelmiä yhdistävä* tai *menetelmiä sekoittava* ja *monimenetelmäinen* tutkimus saivat keskustelussa kannatusta mutta myös epäilyjä osakseen.

Yhtäältä joku oli varovasti sitä mieltä, että englanninkielistä termiä voidaan käyttää, koska sen sisältö on tuttu ja kohtuullisen vakiintunut. Vastakkainen käsitys oli, että suomenkielisen käännöksen puute on silkkää akateemista laiskuutta. Käsitteiden suomenkielisten vastineiden kehittäminen ja vakiinnuttaminen on yksi tärkeä suomalaisen tiedeyhteisön tehtävä, jotta myös äidinkielistä tieteellistä keskustelua voidaan ylläpitää ja edistää.

Oma näkemykseni esitysten perusteella on, että käsitteen sisältö on selitettävää aina englanninkielisessä tutkimuksessaikin. Suomalaisten asiantuntijoiden pitäisi vain valita tai keksiä jokin soveltuva vaihtoehto ja alkaa käyttää sitä järjestelmällisesti. Käsitteen määrittelyltä ei tieteellisessä tekstissä välttyä, olipa kyseessä sitten British English tai Finnish.

Helena Laaksonen

tettu kokemus erilaisten menetelmien monipuolisemmasta käytöstä.

Tutkijan tulisi Bergmanin mukaan aina – tekipä tutkimustaan sitten yhdellä tai monella menetelmällä – irrottaa aineiston keruu ja analyysi tarpeettomista politiikan, muodin ja tapojen sanelemista säännöistä. Uudet metodit voivat tulla mahdollisiksi, ja vanhojen menetelmien käytölle voi paljastua uusia mahdollisuuksia.

Kumpi oli ensin...?

Monimenetelmäistä tutkimusotetta harkitsevan tutkijan kannattaa myös miettiä, ratkaiseeko hänen tutkimusongelmansa käytettävän menetelmän vai valitseeko hän aiheen, jota voi käsitellä ensin valitsemallaan menetelmällä. Viimeksi mainittu ei ole edelleen mitenkään tavatonta.

Yleisesitelmänsä Bergman päätti muistuttamalla, että usean menetelmän käyttäminen yhdessä tutkimuksessa ei ole uusi

keksintö. Yhteiskuntatieteen klassikot ovat useimmiten syntyneet ”kaikkia” menetelmiä käyttäen. Klassikoiden kirjoittajat eivät käyttäneet aikaa eri menetelmien erojen pohdiskeluun. ●

LÄHTEET JA LISÄTIETOA

- > Bergman, Manfred Max (2011). The Politics, Fashions, and Conventions of Research Methods. *Journal of Mixed Methods Research* 5(2) 99–102 [viitattu 1.9.2011].
- > Ihantola, Eeva-Mari & Kihn, Lili-Anne (2011). Threats to validity and reliability in mixed methods accounting research. *Qualitative Research in Accounting & Management*, Vol. 8, Nr 1, 2011, 39–58.
- > Nummela, Niina (2010). Mixed Methods in International Business Research. Esitelmä Metodifestivaaleilla 31.8.2011. Esitysdia verkossa: <<http://www.uta.fi/yti/verkosto/metodifestivaali2011/>> (Ohjelma : Keski-
viikko : Mixed Methods Session 9.00–12.00) [viitattu 28.10.2011].

Analyysiohjelmista apua laadulliseen tutkimukseen

Vaikka laadullista yhteiskuntatieteellistä tutkimusta tehdään Suomessa paljon, kvalitatiivisten aineistojen analysoiminen tietoteknisten ohjelmien avulla on edelleen harvinaista. Etenkin laajojen ja erityyppisistä osista koostuvien aineistojen analysoinnissa ohjelmista olisi huomattava apu.

Yliopistolehtori (vs.) **Sanna Karhunen** Helsingin yliopiston käyttäytymistieteiden laitokselta ja tutkija **Jari Luomanen** Tampereen yliopiston yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksiköstä pitivät Metodifestivaaleilla yhdessä session analyysiohjelmista laadullisen tutkimuksen tukena. He esittelivät analyysiohjelmien monipuolisia mahdollisuuksia hallita, yhdistellä ja organisoida laajoja aineistomassoja. Kaupalliset ohjelmistot, kuten Nvivo ja Atlas.ti, mahdollistavat työskentelyn laajan aineistokirjon kanssa.

Samaan projektiin voidaan tuoda teksti-, ääni-, kuva- ja videotiedostoja, joihin voidaan lisätä attribuutteja, jotka voivat olla esimerkiksi taustamuuttujia tai muuta aineistoa kuvaavaa tietoa. Ohjelmia voidaan hyödyntää haastattelulitteraattien lisäksi myös esimerkiksi karttojen, sanomalehtien tai television ohjelmatarjonnan analysointiin.

Koodaus on tärkein ominaisuus

Aineiston analysoinnin kannalta ohjelmien tärkein ominaisuus on koodaus. Kun aineisto on tuotu ohjelmaan, ryhdytään pu-reskelemaan. Aineistosta valitaan tutkimuksen kannalta keskeisiä kappaleita, lauseita tai sanoja, jotka käsitteellistetään ja nimeetään. Myöhemmin käsitteistä voidaan muodostaa erilaisia hierarkioita. Koodauksia voidaan yhdistellä käsiteperheiksi ja koodausten väliin voidaan lisätä erilaisia yhteyksiä. Näin esimerkiksi töniminen ja nimittely voidaan yhdistää kiusaamisen käsitteen alaluokiksi ja tarkastella niitä joko yhdessä tai erikseen.

Koodauksen perusteella aineistosta voi-

daan tehdä erilaisia hakuja, jotka mahdollistavat sitaattien tarkistuksen ja poiminnan, frekvenssien laskemisen ja erilaisten yhteyksien löytämisen. Hakutoiminnoilla voidaan etsiä aineistomassasta esimerkiksi vain sellaiset tapaukset, joissa esiintyy alle 15-vuotiaiden tyttöjen sanallinen kiusaaminen. Näin haluttu osa laajasta aineistosta voidaan poimia tarkasteltavaksi.

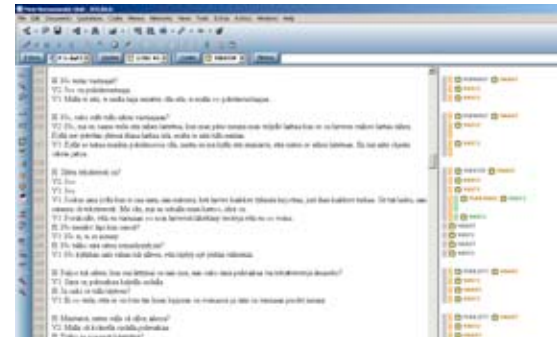
Paperi ja kynät edelleen päteviä työkaluja

Ohjelmat auttavat luokittelujen hallinnassa, mutta eivät poista tulkinnan osuutta laadullisesta tutkimuksesta. Koodaaminen on tutkijan tekemää tulkintaa aineistosta. Ohjelmat vähentävät värikynien, alleviivausten, kopiointien ja manuaalisen lappujen leikkelyn tarvetta. Mikään ei kuitenkaan estä palaamasta ruutupaperiin ja lyijykynään selaisissa kohdissa, joissa ne tuntuvat luotettavimmilta työkaluilta.

Ohjelmien tarjoamat visuaaliset apuneuvot voivat olla hyödyllisiä analyysin tai raportoinnin välineinä. Ohjelmat mahdollistavat erilaisten kategorioiden yhteyksiä kuvaavien karttojen piirtämisen. Tämä voi edelleen auttaa jäsentämään ja käsitteellistämään aineistoa.

Taustalla aineistolähtöisyys

Kvalitatiivisten analyysiohjelmien taustafilosofia liittyy kiinteästi *grounded theoryyn*. Ne on suunniteltu silmälläpitäen aineistolähtöisyyttä. Luokitteluja voidaan muuttaa vaivattomasti, mikäli aineisto vaatiikin toisenlaista luokittelua. Ohjelmat mahdollistavat tutkimusprosessin ja analyysin vaihei-

Haastattelulitteraatin käsittelyä ATLAS.ti-ohjelmassa.

den dokumentoinnin, jolloin tehdyt muutokset voidaan dokumentoida. Tämä lisää tutkimusprosessin läpinäkyvyyttä, olipa taustalla vaikuttava filosofia millainen tahansa.

Ohjelmissa on ominaisuuksia reilusti yli tavallisen tutkijan tarpeiden. Vaikka käyttö ei ole vaikeaa, se vaatii perehtymistä. Tutkimusta suunnitellessa on syytä pohtia, maksaako ohjelman käytön opiskeluun uhrattu aika itsensä takaisin. Ohjelmien kotisivut tarjoavat ladattavat esittelyversiot ja ilmaisia opetusvideoita ja käsikirjoja, jotka opastavat alkuun ohjelmien käytössä. Alussa sitkeä yrittäminen ja kokeilunhalu ovat tärkeitä, mutta kokeneemmilta käyttäjiltä saadut neuvot säästävät turhalta työltä. ●

LÄHTEET JA LISÄTIETOJA

- > Karhunen, Sanna (2011). Analyysiohjelmat laadullisen tutkimuksen tukena. "Ja kuinkas sitten kävikään..." -esitelmä Metodifestivaaleilla 30.8.2011. Esitysdiaat verkossa: <<http://www.uta.fi/yti/verkosto/metodifestivaali2011/>> (Ohjelma : Tiistai : Analyysiohjelmat laadullisen tutkimuksen tukena 13.00–14.30) [viitattu 5.10.2011].
- > Atlas.ti: <http://www.atlasti.com/>
- > NVivo: <http://www.qsrinternational.com/>
- > Saarinen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006). Laadullisen aineiston käsitteilyyn tarkoitetut ohjelmat. Luku 7.2.3 julkaisussa: KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>> [viitattu 5.10.2011].

Riittääkö tulevaisuudessa vastaajia?

Kysely- ja haastattelututkimusten vastausprosentit ovat kutistuneet tasaisesti jo pitkään. Kun vielä muutama kymmenen vuotta sitten kyselyissä tavoitettiin yli 90 prosenttia vastaajista, ei nykyisin ole tavatonta, että jäädyään alle 50 prosenttiin. Puhe vastaajakadosta on siis perusteltua.

Alenevat vastausprosentit ovat globaali trendi, joka voidaan todeta helposti etenkin pitkistä aikasarjoista. Ongelmaan ollaan heräämässä pakon sanelemana myös Suomessa. Vaikka hyväksyttävän vastausprosentin sietorajat ovat sopimuksenvaraisia, ei nykyistä tilannetta voida nähdä ihanteellisena. Elokuun Metodifestivaaleilla järjestettiin Osallistuminen kyselytutkimuksiin ja vastaajakadon hallinta -sessio, jossa puhujina olivat Tilastokeskuksen **Eero Tanskanen** sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL:n) **Jussi Simpura** ja **Pia Mäkelä**. Puhujat toivat esiin huolensa vastaajakadosta ja tarjosivat joitain ehdotuksia sen torjuntaan.

Putoavilla vastausprosentteilla on merkityksensä tutkimuksen luotettavuudelle. Aikasarjoissa muuttuvat vastausosuudet voivat vääristää käsitystä kehitystrendeistä. Vaikka keskilukujen laskeminen koko otoksesta on suurellakin vastaajakadolla kohtuullisen luotettavaa, voivat jotkut ryhmät olla vahvasti ali- tai yliedustettuina. Esimerkiksi nuoria miehiä on hankala saada osallistumaan tutkimuksiin. Erityisen ongelmallista tämä on, jos tietoa tarvittaisiin juuri näistä ryhmistä.

Katoa voidaan korjata

Katoa voidaan yrittää paikata erilaisilla tilastollisilla menetelmillä. Korjaamisen ongelmana on, että niissä oletetaan kyselyyn osallistumattomien olevan samankaltaisia kuin siihen osallistuneet. Kuitenkin haastatteluun suostunut nuori mies poikkeaa todennäköisesti myös muilta ominaisuuksil-

Helena Laaksonen

Jussi Simpuran mukaan muuttuvat vastausosuudet voivat vääristää käsitystä ilmiöiden kehityksen suunnasta.

taan haastattelusta kieltäytyneestä.

Tulevaisuudessa katoa voidaan kenties paikata yhdistelemällä erilaisia aineistoja. Rekistereiden tai erilaisten sähköisten tunnistetietojen yhdistely ja datalouhinta mahdollistavat joissain tapauksissa puuttuvien tietojen paikkaamisen. Tällaiset menetelmät ovat kuitenkin tietosuojan ja tutkimusetiikan suhteen ongelmallisia.

Yhä alenevat vastausprosentit tuovat mukanaan paljon kysymyksiä. Jussi Simpura kysyi, onko haastattelu- ja kyselypohjaisella tiedonkeruulla ylipäättään tulevaisuutta 2020-luvulla, jos kato jatkaa kasvuaan. Alhaiset vastaajamäärät eivät vakuuta tutkimuksen rahoittajia ja voivat synnyttää tilaa huonolaatuisemmalle kaupalliselle tiedolle. ●

Vastausprosenttia kasvattavat

- > varautuminen katoon jo tutkimuksen suunnitteluvaiheessa
- > vastaajien myönteinen suhtautuminen tiedonkeruuseen ja tiedonkerääjäinstituutioon
- > haastattelijoiden kouluttaminen ja katotyöryhmien perustaminen
- > lomake- ja materiaalisuunnittelu: esitteet, saatekirjeet, informaationsivut
- > tekniikan hyödyntäminen: tekstiviestimistutukset, nettilomakkeet, mixed mode -tiedonkeruun mahdollistavat ohjelmistot
- > vastaajien motivointi kannustein, palkkioin ja palautteen avulla
- > laajat otospaneelit
- > tiedonkeruutulvan vähentäminen aineistokeruuta yhdistämällä ja käyttämällä kerättyä dataa tehokkaasti
- > haastattelijaj- ja vastaajapalautteen ja vastaajakadon analysointi
- > karhukierrokset.

LÄHTEET JA LISÄTIETOA:

- > Osallistuminen kyselytutkimuksiin ja vastaajakadon hallinta -sessio Metodifestivaaleilla 31.8.2011. Puhujien Simpura, Jussi & Mäkelä, Pia & Tanskanen, Eero esitysdiaat verkossa: <<http://www.uta.fi/yti/verkosto/metodifestivaali2011/>> (Ohjelma : Keski-
viikko : Osallistuminen kyselytutkimuksiin ja vastaajakadon hallinta 13.00–14.30) [viitattu 6.10.2011].

European Social Surveyn vastaajakadosta kansainvälinen vertailu

Ensimmäisen European Social Survey -tutkimuksen keräämisestä tulee ensi vuonna kuluneeksi kymmenen vuotta. Viime vuonna ilmestyi laaja kansainvälisesti vertaileva tutkimus, joka perustuu tutkimusohjelmassa kerättyyn vastaajakatoaineistoon.

European Social Survey (ESS) -aineistoja on kerätty vuodesta 2002 lähtien joka toinen vuosi. Aineistot kerätään osallistujamaissa yhtenevin ja yhteisesti sovituin menetelmin. Alusta lähtien aineistonkeruulle asetetut laatuvaatimukset ovat olleet ESS:ssä tiukat. Tavoitteeksi on asetettu 70:n vastausprosentti ja että enintään kolme prosenttia otoksesta jäisi tavoittamatta.

Tavanomaisen asenteita koskevan yhteiskuntatieteellisen datan keräämisen lisäksi ESS:n tavoitteena on kansainvälisesti vertailevan tutkimuksen metodologian parantaminen. Laadun ylläpitämiseksi ja kyselytutkimuksen menetelmien kehittämiseksi on kerätty niin kutsuttua lisäaineistoa tai ”paradataa”. Tutkimussarjassa on kehitetty välineitä ja mittareita, joiden avulla kenttätöitä on mahdollista seurata ja arvioida erilaisten kenttätötapojen tehokkuutta.

Kadon vinous ongelmana

Viime vuonna julkaistu *Improving Survey Response – Lessons learned from the European Social Survey* (Stoop et al. 2010) on tähän mennessä laajin lisäaineistoihin perustuva tutkimus. Kirjoittajien mukaan korkeiden vastausprosenttien saavuttaminen on mahdollista, mutta todellinen ongelma

on kadon vinous. Koska vinouma vaihtelee muuttujittain ja maittain, sen korjaaminen on suuri haaste.

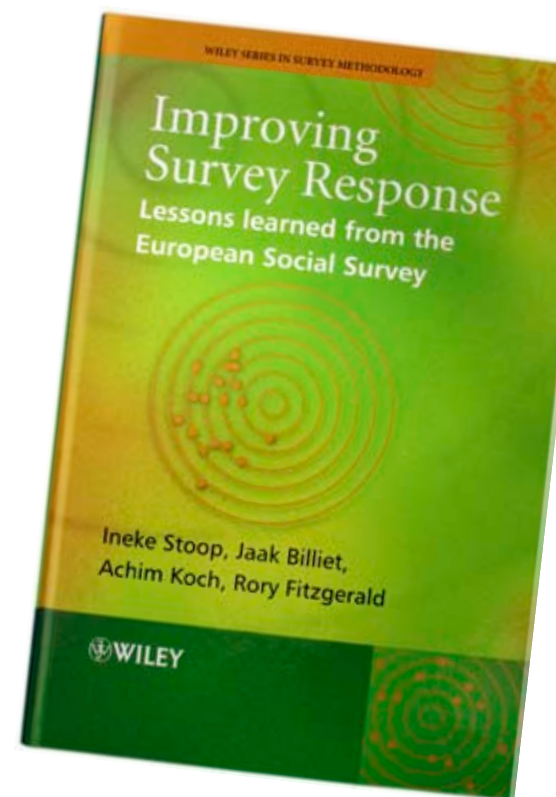
Toistaiseksi ESS:ssä ei ole luotu välineitä vinouden vähentämiseksi ja sen vertailemiseksi osallistujamaiden välillä. Siksi ohjeellisena tavoitteena on edelleen vain kokonaisvastausprosentti 70 ja tavoittamattomien vastaajien osuuden pitäminen enintään kolmessa prosentissa.

Kirjoittajat osoittavat, että kansainvälisen toistettavan poikkileikkausaineiston vastaamisosuuksien korjaaminen on vaikeampaa kuin kansallisissa poikkileikkaustutkimuksissa. Kansainvälisissä tutkimuksissa aineistojen harmonisoiminen ja vertailtavuuden säilyttäminen rajoittavat mahdollisuuksia nostaa vastaajaosuuksia. Toisaalta toisistaan poikkeavat osallistujamaiden vastausprosentit vaarantavat vertailtavuuden.

Kenttätö hallittu prosessi

Kirjoittajat korostavat myös kenttätöön hallintaa. Kenttätöön pitää olla tarkkaan valvottu prosessi, jonka kulusta tulee kerätä yksityiskohtaista lisäaineistoa. Vain lisäaineiston avulla voidaan vertailla, analysoida ja parantaa vastausprosentteja.

Lisäaineisto kerätään yhteydenottolomakkeilla (*contact forms*). Niihin kirjataan muun muassa haastattelukäyntien ja yhtey-

denottojen tulokset, haastattelijan arviot tutkittavan mahdollisesta halukkuudesta osallistua tutkimuksiin jatkossa, arvio vastaajan iästä, sukupuoli ja asuinalueita kuvaavia tietoja.

Teoksen tarkoitus on auttaa kyselytutkimusten tekijöitä ja tilaajia vinouman vähentämisessä pelkän korkean kokonaisvastausprosentin tavoittelemisen sijaan. Kirja antaa esimerkkejä 25 osallistujamaan parhaista käytännöistä ja kenttätöissä tehdyistä kokeista.

ESS sai Descartes-palkinnon vuonna 2005. Osa palkintorahasta on käytetty paradataan analysointiin ja *Improving Survey Response* -teoksen julkaisemiseen. ●

LÄHTEET JA LISÄTIEDOT

- > Stoop, Ineke & Billiet, Jaak & Koch, Achim & Fitzgerald, Rory (2010). *Improving Survey Response. Lessons learned from the European Social Survey*. Padstow, Cornwall: Wiley.
- > Lisäaineistot ovat vapaasti saatavilla ESS Data download -sivuilla erillisinä datatiedostoina. Esimerkiksi ESS1 – 2002 Data Download -sivulla: <http://ess.nsd.uib.no/ess/round1/download.html>
  - data from Interviewer's questionnaire
  - test variables from Supplementary questionnaire
  - data from Contact forms.

Katotyö tuottaa tulosta mutta vaatii resursseja

European Social Survey (ESS) -tutkimuksessa tavoitteeksi asetetun vastausprosentin saavuttaminen onnistui Suomessa erinomaisesti kahtena ensimmäisenä keruuvuonna, 2002 ja 2004. Vuonna 2006 vaadittu 70 prosenttia jäi saavuttamatta. Vuonna 2008 Tilastokeskus otti ESS:n yhdeksi katotyönsä kokeilututkimuksista. Katotyön ansiosta tavoiteltu vastaajaosuus ylitettiin.

Tilastokeskus on kokeillut kyselytutkimusten vastausprosenttien kasvattamista erityisten katotyöryhmien avulla. Vuoden 2008 syksyllä kahdeksan alueellista ryhmää keskittyi kahteen tilaustutkimukseen. Työryhmissä oli mukana yhteensä 44 haastattelijaa, joille järjestettiin erityiskoulutusta.

European Social Surveyn lisäksi katotyön kohteena oli Juomatapatutkimus. Molemmat tutkimukset kerätään Tilastokeskuksessa käyntikyselyillä, ja haastattelut vievät keskimäärin tunnin.

Tavoitteet ylitettiin

Ryhmät kokoontuivat tarvittaessa neljästä kuuteen kertaa käsittelemään oman alueensa kaikkia syystä tai toisesta haastattelelutta jääneitä kohdehenkilöitä. Kokouksissa päätettiin, yritetäänkö heitä vielä ta-

voittaa, miten menetellään ja kuka on vastuussa.

Sekä ESS:ssä että Juomatapatutkimuksessa tavoiteltiin 70 prosentin osallistumisastetta. ESS:ssä käsiteltiin 400 kohdehenkilön tapaukset uudelleen, ja heistä haastateltiin vajaa viidennes. Katotyön jälkeen vastausprosentti oli 71,7. Juomatapatutkimuksen osallistumisastetta saatiin kohennettua suhteessa enemmän ja lopulliseksi vastausprosentiksi tuli 73,5.

Katota eniten alle 35-vuotiaissa

Vuonna 2010 ilman erityistä katotyötä kerättyssä viidennen aallon ESS-tutkimuksessa osallistumisprosentti jäi hieman alle 60:n, eli pienemmäksi kuin vuonna 2006 haastateltu 64 prosenttia otoksesta. Miesten ja naisten kokonaisvastausprosentteissa ei ollut suurta eroa. Eniten katoa oli alle 35-vuoti-

aiden kohdehenkilöiden joukossa, kaupunkimaisissa kunnissa ja siviilisäädyltään naimattomien keskuudessa.

Ikäryhmän ja sukupuolen mukaan tarkasteltuna vuoden 2010 tutkimuksessa alin vastausprosentti (45,9) oli alle 25-vuotiailla miehillä. Myös 25–34- ja 45–54-vuotiailla naisilla on selvästi kokonaisosallistumisastetta alempi vastausprosentti. Aiemmissa ESS-tutkimuksissa kadon rakenne on ollut samansuuntainen kohdehenkilöiden sukupuolen ja asuinpaikan taajama-asteen mukaan tarkasteltuna. Iän suhteen kadon rakenne on vaihdellut eri keruuvuosina.

Merkittävin kadon syy on tutkimukseen osallistumisesta kieltäytyminen. Useimmiten kieltäytymisen syynä on, että kohdehenkilöä ei kiinnosta osallistua (296 tavoitelluista 3200:sta henkilöstä vuonna 2010) tai hänellä ei ole aikaa osallistua (258 henki-

European Social Survey – ESS

European Social Survey, ESS, on joka toinen vuosi kerättävä yli 20 maan kansainvälinen kyselytutkimus. Ensimmäinen ESS-tutkimus toteutettiin vuosina 2002–2003. Uusin aineisto kerättiin viime vuonna ja se julkaistiin tutkimuskäyttöön lokakuun lopussa tänä vuonna. Tutkimusaineistot ovat ladattavissa maksutta tutkimuskäyttöön Norjan tietokannan ESS-sivustolta. Käyttö vaatii rekisteröitymisen. ESS:n suomenkielisiä Suomen aineistoja voi tilata tietokannasta tutkimus- ja opiskelutarkoituksiin.

Tutkimusaineistot koostuvat joka kierroksella koottavasta ydinmoduulista ja kahdesta tai useammasta vaihtuvasta moduulista. Tutkimusten avulla on mahdollista seurata mielipiteiden ja elämäntilanteiden muutosta ja jatkuvuutta useilla eri aihe-alueilla. Samanlaisina toistettavat kysymykset koskevat muun muassa tiedotusvälineitä ja luottamusta; poliittisia mielipiteitä ja osallistumista; hallintoa ja tehokkuutta; moraalisia, poliittisia ja sosiaalisia arvoja; sosiaalista syrjintää ja ulossulkemista; kansallista, etnistä ja uskonnollista sitoutuneisuutta; hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta; sosiaalisia verkostoja sekä väestöllisiä ja sosiaalis-taloudellisia tekijöitä. Uusimman tutkimuksen vaihtuvat moduulit käsittelevät luottamusta poliisiin ja oikeusjärjestelmään sekä perhettä ja työtä. Perhettä ja työtä käsittelevä moduuli kerättiin myös vuonna 2004.

- > Norjan data-arkiston ESS-sivusto: <http://ess.nsd.uib.no/>
- > Tietokannan ESS-sivu: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/kvdata/ess.html>
- > ESS-tutkimushankkeen verkkosivusto: <http://www.europeansocialsurvey.org/>

Vuoden 2002 jälkeen tutkittavien tavoittaminen on selvästi vaikeutunut.

sessä kerrallaan. Toisaalta katutyöhön osallistuminen oli haastattelihoille myös oppimiskokemus.

Juomatapatutkimus 2008 on tallennettu Yhteiskuntatieteelliseen tietokantaan. Aineisto on tällä hetkellä rajoitetusti saatavana tieteellisiin tarkoituksiin. Suomenkielisiä European Social Surveyn Suomen aineistoja voi tilata normaalisti tutkimus-, opetus- ja opiskelutarkoituksiin. ●

Kiitän Kai Vikkiä ja Markku Niemistä Tilastokeskuksesta tekstiä varten saamistani tiedoista.

LÄHTEET JA LISÄTietoja

- > Vikki, Kai: Bortfallsarbete i praktiken i några undersökningar. Konferensen av de nordiska intervjuorganisationerna. Oslo kesäkuu 2009. [Esityksiä].
- > Mäkelä, Pia & Mustonen, Heli: Juomatapatutkimus 2008 [elektroninen aineisto]. FSD2587, versio 1.0 (2010-12-10). Helsinki: Tilastokeskus [aineistonkeruu], 2008. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes) [tuottaja], 2008. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokanto [jakaja], 2010. Aineistokuvailu aineistoluettelossamme: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/luettelo/FSD2587/>.

löö). Vuoden 2002 jälkeen tutkittavien tavoittaminen on selvästi vaikeutunut.

Katotyötä harkiten

Katotyön tuloksena vastausosuuksia saatiin kasvatettua ainakin 7–8 prosenttia verrattuna tavanomaiseen käyntihaastattelututkimukseen. Katotyö tuli kuitenkin kalliimmaksi kuin Tilastokeskuksessa oli en-

nalta arvioitu. Vastausprosenttia voidaan siis kasvattaa tietyissä rajoissa, mutta siitä on oltava valmis maksamaan. Kokeilussa tutkimusten tilaajat maksoivat osan kustannuksista.

Kokeilun perusteella katotyö on haastattelihoille vaativaa, joten sitä ei voida tehdä jatkuvasti. Siksi katotyötä kannattaa tehdä harkiten ja vain yhdessä tutkimuk-

Kansa on puhunut: Eduskunta- vaalitutkimus 2011

Olavi Laine/ Eduskunta

Suomalaiset vaalitutkijat kokosivat **Sami Borgin** ja **Kimmo Grönlundin** johdolla kolmannen kansallisen vaalitutkimuksen viime keväänä. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto koordinoi oikeusministeriön rahoittamaa tutkimusta. Aineiston keräsi Taloustutkimus. Hankkeen pääraportti julkaistaan alkuvuodesta 2012, minkä jälkeen tutkimusaineistot vapautuvat tiedeyhteisön käyttöön.

Kevään eduskuntavaaleja on kutsuttu historiallisiksi, muutosvaaleiksi ja protestivaaleiksi. Globaali taloustaantuma, työpaikkojen menetykset, EU-jäsenyydestä koituneet odottamattomat taloudelliset velvoitteet, vaalirahakohu ja maahanmuuttoasiat ovat herättäneet keskustelua ennen ja jälkeen vaalien.

Suomessa on nyt kolmen perinteisen ison puolueen sijaan neljä keskisuurta puoluetta: kokoomus, sosiaalidemokraatit, perussuomalaiset ja keskusta. Vaikka kokoomus nousikin maan suurimmaksi puolueeksi, vaalien todellinen voittaja on perussuomalaiset. Se nousi maan kolmanneksi suurimmaksi puolueeksi, samalla kun kes-

kusta, vihreät ja sosiaalidemokraatit menettivät kannatustaan muita puolueita enemmän. Myös kansanvalta voitti näissä vaaleissa: Suomessa asuvat Suomen kansalaiset äänestivät vuonna 2011 (70,5 %) aktiivisemmin kuin vuosina 1999 (68,3 %), 2003 (69,7 %) ja 2007 (67,9 %). Vaalit eivät tuoneet suuria muutoksia edustajien

sukupuolijakaumaan. Naisten osuuden hiidas kasvu jatkui. Nyt eduskunnassa on naisia 85 (42,5 %), yksi enemmän kuin edellisellä vaalikaudella.

Ymmärtääkseen vaaleja, äänestämistä ja niiden muutosta vaalitutkijat niin Suomessa kuin ulkomaillaakin keräävät säännöllisesti valitsijakuntaa edustavaa tutkimustietoa valitsijoiden valinnoista ja poliittisesta osallistumisesta. Vaalitutkimuskonsortio toteutti kansallisen eduskuntavaalitutkimuksen heti vaalien jälkeen kolmannen kerran.

Kansallisia vaalitutkimuksia vuodesta 2003

Kansalliset vaalitutkimukset ovat useimmiten parlamenttivaalien läheisyydessä kerättäviä, kaikenikäisiin äänioikeutettuihin kohdistuvia, laajoja kyselytutkimuksia. Ne antavat vaaleihin toisenlaisen näkökulman kuin tuloslaskentaan ja rekisteritietoihin perustuvat viranomaistilastot. Kansainvälisesti pisimmät vaalitutkimusperinteet ovat Yhdysvalloissa, Ruotsissa ja Norjassa, joissa vaalitutkimusten aikasarjat ulottuvat 1940–1950-luvuille saakka.

Suomessakin on kerätty paneeliaineistoihin perustuvia vaalitutkimuksia 1950-luvulta alkaen, mutta mutta varsinaisia kansallisia vaalitutkimuksia on koottu säännöllisesti vasta vuoden 2003 eduskuntavaaleista alkaen. Käyntihaastatteluina ja kirjekyselyinä kerättävät eduskuntavaalitutkimukset sisältävät sekä uusia, aineistonkeruun aikaan ajankohtaiseksi nousseita aihepiirejä että pysyviä teemoja, joita on samoilla kysymyksillä seurattu aiemmissä tutkimuksissa. Kestoteemoja ovat muiden muassa poliittinen osallistuminen, poliittiset asenteet, puolueiden kannatus, ehdokas- ja puoluevalinta, äänestysaktiivisuus, edustusperiaatteet, vaalikampanja ja vaalirahoitus.

Perussuomalaiset, työperäinen maahanmuutto ja vaalirahakohu

Vuoden 2011 eduskuntavaalitutkimuksen tuoreita avauksia ovat muiden muassa kysymykset työperäisestä maahanmuutosta, perussuomalaisia äänestäneiden ehdokas-

ja puoluevalintojen perusteista sekä vaalirahakohun vaikutuksista vastaajien käsityksiin poliitikoista ja puolueista. Lisäksi tällä kertaa kysyttiin aikaisempaa yksityiskohtaisemmin esimerkiksi vastaajien sosiaalisen median käytöstä, edustusodotuksista, äänestysvalinnoista ja luottamuksesta.

Eduskuntavaalitutkimus 2011 koostuu kahdesta eduskuntavaalien jälkeen kerätystä osasta: tietokoneavusteisina käyntihaastatteluina kerätystä aineistosta ja niin kutsutulla perävaunulomakkeella kootusta aineistosta. Tutkimuksen kohderyhmään kuuluivat eduskuntavaaleissa äänioikeutetut henkilöt Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Taloustutkimus keräsi oikeusministeriön rahoittaman tutkimuksen huhti-toukokuussa. Tutkimusta varten haastateltiin 1298 kiintiöpoiminnalla valittua henkilöä, joista 75 oli ruotsinkielisiä. Käyntikyselyaineisto sisältää Suomen osuuden kansainvälisestä Comparative Study of Electoral Systems -hankkeesta (CSES 3).

CSES ja kansainvälinen vertailu vaalitutkimuksessa

Comparative Study of Electoral Systems on vertaileva kansainvälinen vaalitutkimusohjelma, joka tarjoaa tietoa kymmenien maiden kansalaisten osallistumisesta valtiollisiin vaaleihin. Ohjelmassa on kerätty tutkimusaineistoja vuosina 1996–2001 (CSES 1), 2001–2006 (CSES 2) ja 2006–2011 (CSES 3). Neljäs aineistonkeruu toteutetaan vuosina 2011–2016 (CSES 4). Vaalitutkimusprojektia hallinnoivat CSES, saksalainen GESIS - Leibniz-Institut für Sozialwissenschaften ja yhdysvaltalainen Michiganin yliopiston Center for Political Studies (CPS). Vaalien jälkeen kerättyjen kyselyaineistojen lisäksi hanke kokoaa tietoja osallistujamaiden vaalijärjestelmistä, vaaleista ja puolueista.

CSES-aineistot mahdollistavat kansalaisten poliittisen osallistumisen muutosten analysoinnin ja kansainvälisen vertailun. Kansainväliset CSES-datatiedostot ja niihin liittyvän dokumentaation voi ladata hankkeen kotisivuilta maksutta.

Suomi liittyi CSES-tutkimusverkostoon

*Vaalitutkimukset
antavat vaaleihin
toisenlaisen näkökulman
kuin tuloslaskentaan ja
rekisteritietoihin
perustuvat
viranomaistilastot.*

Demokratia- indikaattorit

Suomen demokratiaindikaattorit-hanke käynnistyi vuonna 2005 osana Matti Vanhasen I hallituksen Kansalaisvaikutamisen politiikkaohjelmaa. Tutkijaryhmä laati oikeusministeriön rahoituksella kirjan, joka sisälsi esitykset käyttöön otettaviksi indikaattoreiksi. Sittenministeriö on rahoittanut indikaattoreiden vaatimien aineistojen keruuta eduskuntavaaleissa ja indikaattoreiden raportointia ministeriön ylläpitämässä Kansanvalta.fi-portaalissa. Indikaattoreiden ylläpito- ja kehittämisvastuuta on siirretty tietoaarkistolle, joka on julkaissut indikaattorit osana Suomen vaalitutkimusportaalia. Indikaattorien aihealueita ovat muun muassa vaali- ja puoluedemokratia, osallistuva demokratia, käsitykset kansalaisuudesta ja omista vaikutusmahdollisuuksista sekä asenteet poliittisia instituutioita ja toimijoita kohtaan. Indikaattorit perustuvat laadukkaisiin kyselyaineistoihin (esimerkiksi Kansallisiin eduskuntavaalitutkimuksiin) ja rekistereihin. Demokratiaindikaattorit päivitetään vuoden 2011 eduskuntavaalien tiedoilla lähiaikoina.

vuonna 2002. Nykyisin hankkeesta vastaavat Suomessa Kimmo Grönlund (Åbo Akademi) ja Sami Borg (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto).

Eduskuntavaalitutkimus 2011 sisältää niin sanotun CSES-patterin lisäksi muitakin kansainvälisen vertailun mahdollistavia kysymyksiä esimerkiksi vaalijärjestelmästä, vähemmistön oikeuksista, kansalaispätevydestä sekä ehdokas- ja puoluevalinnasta. Samoja kysymyksiä on esitetty muun muassa Irlannin, Kanadan, Espanjan ja Ruotsin vaalitutkimuksissa.

Suosittu vaalitutkimukset ja saatavuus

Eduskuntavaalitutkimukset 2003 (FSD1260) ja 2007 (FSD2269) ovat tietoaroston suosituimpia aineistoja. Niitä tilataan paljon tutkimukseen ja opiskeluun sekä kotimaassa että ulkomailla. Aineistojen kuvailut ja datatiedostot on käännetty tietoarostossa englanniksi. Tietoaroston aineistovarannossa on myös ruotsinkielisiä Suomen eduskuntavaaleihin liittyviä aineis-

toja, kuten Riksdagsvalundersökning 2007 (FSD2269), Finlandssvensk riksdagsvalundersökning 2007 (FSD2431) ja Åländsk riksdagsvalundersökning 2007 (FSD2432).

Eduskuntavaalitutkimus 2011 (FSD2653) on vaalitutkimuskonsortion aktiivikäytössä. Aineisto vapautuu koko tiedeyhteisön käyttöön pääraportin julkistamisen jälkeen alkuvuodesta 2012.

Muita kotimaisia vaalitutkimusaineistoja

Vuoden 2011 eduskuntavaaleja on tarkasteltu useissa erilaisissa vaalitutkimuksissa. Näistä tietoarostoon arkistoidaan esimerkiksi FSD2673 Eduskuntavaalitutkimus 2011: suomen- ja ruotsinkielisten puhelinhaastattelut (Kimmo Grönlund, Åbo Akademi) ja FSD2630 Eduskuntavaalien 2011 seuranta (Juhani Pehkonen, Suomen Gallup sekä Tom Moring, Helsingin yliopisto).

Tietoarostossa on myös vaalirahoitukseen, ehdokkaiden vaalikonevastauksiin sekä muihin yleisiin vaaleihin liittyviä tutkimusaineistoja. ●

Vaalitutkimuskonsortio

Kansallinen vaalitutkimuskonsortio on avoin, vaalitutkimuksesta kiinnostuneiden tutkijoiden yhteistyöverkosto. Nyt ryhmään kuuluu tutkijoita Helsingin, Tampereen ja Turun yliopistoista sekä Åbo Akademista. Konsortio suunnittelee eduskuntavaalien yhteydessä kerättävät vaalitutkimusaineistot, käyttää niitä aktiivisesti tutkimuksessa ja opetuksessa ja vastaa Suomen jäsenyydestä alan kansainvälisissä yhteistyöjärjestöissä. Kaudella 2011–2016 johtoryhmään kuuluvat **Åsa Bengtsson** (Åbo Akademi), Sami Borg, Kimmo Grönlund ja **Hanna Wass** (Helsingin yliopisto).

LÄHTEITÄ JA LISÄTIETOA

- > Oikeusministeriön vaalisivu: <http://www.vaalit.fi/index.htm>
- > Tilastokeskuksen eduskuntavaalisivusto <http://www.stat.fi/til/evaa/index.html>
- > Sari Pikkala (2011): Naiset ja miehet kevään 2011 eduskuntavaaleissa
- > http://www.minna.fi/web/guest/eduskuntavaalit_2011
- > Grönlund, Kimmo (2006): Vaalitutkimushankkeiden toteutus Pohjoismaissa
- > http://www.vaalitutkimus.fi/kimmo_gronlund_vaalitutkimushankkeiden_toteutus_pohjoismaissa.pdf
- > Comparative Study of Electoral Systems (CSES)
- > <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/kvdata/cses.html>
- > Vaalit yleisdemokratiassa. Eduskuntavaalitutkimus 2007 (2009). Toim. Borg, Sami & Paloheimo, Heikki. Tampere: Tampere University Press.
- > Suomen vaalitutkimusportaali: <http://www.vaalitutkimus.fi>
- > Tietoaroston Vaalit-teemasivu: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/taustatietoa/validataa.html>

AINEISTOT

- > Grönlund, Kimmo: Finlandssvensk riksdagsvalundersökning 2007 [datafil]. FSD2431, versio 1.0 (2010-05-10). Helsingfors: Svenska Litteratursällskapet i Finland [producent]. Tammerfors: Finlands samhällsvetenskapliga dataarkiv [distributör], 2010.
- > Grönlund, Kimmo: Åländsk riksdagsvalundersökning 2007 [datafil]. FSD2432, versio 1.0 (2010-05-11). Helsingfors: Svenska Litteratursällskapet i Finland [producent]. Tammerfors: Finlands samhällsvetenskapliga dataarkiv [distributör], 2010.
- > Karvonen, Lauri & Paloheimo, Heikki: Eduskuntavaalitutkimus 2003 [elektroninen aineisto]. FSD1260, versio 1.0 (2003-10-09). Espoo: Suomen Gallup [aineistonkeruu], 2003. Vaalit ja edustuksellinen demokratia Suomessa -tutkimusryhmä [tuottaja], 2003. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2003.
- > Paloheimo, Heikki: Eduskuntavaalitutkimus 2007 [elektroninen aineisto]. FSD2269, versio 1.0 (2007-08-02). Helsinki: Taloustutkimus [aineistonkeruu], 2007. Poliittisen osallistumisen tyylit ja demokratian muodot: Suomi vertailevassa tarkastelussa

- tutkimusryhmä [tuottaja]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2007.
- > Paloheimo, Heikki: Riksdagsvalundersökning 2007 [datafil]. FSD2269, versio 1.0 (2007-08-02). Helsingfors: Taloustutkimus [datainsamling], 2007. Forskningsgruppen Political Participation and Modes of Democracy: Finland in a comparative perspective [producent]. Tammerfors: Finlands samhällsvetenskapliga dataarkiv [distributör], 2007.

TULEVAT AINEISTOT

- > Eduskuntavaalitutkimus 2011 [elektroninen aineisto]. FSD2653. Helsinki: Taloustutkimus [aineistonkeruu], 2011. Vaalitutkimuskonsortio [tuottaja]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2012. [Tulossa]
- > Grönlund, Kimmo: Eduskuntavaalitutkimus 2011: suomen- ja ruotsinkielisten puhelinhaastattelut [elektroninen aineisto]. FSD2673. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2012. [Tulossa]
- > Moring, Tom: Eduskuntavaalien 2011 seuranta [elektroninen aineisto]. FSD2630. Espoo: Suomen Gallup [aineistonkeruu], 2011. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2012. [Tulossa]

Muistitietoa kansan edustamisen veteraaneilta

Eduskunta on suomalaisen politiikan näyteikkuna. Kansan valitsevat edustajat käyttävät heille uskottua valtaa kukin kykyjensä mukaan. Media seuraa herkeämättä päätöksentekoa Arkadianmäellä. Kun parlamentissa puhutaan, puheet painetaan valtiopäiväasiakirjoihin.

Eduskuntatutkimuksen lähteenä on Suomessa perinteisesti käytetty juuri valtiopäiväasiakirjoja, lehdistöä sekä erilaisia määrällisiä ja laadullisia aineistoja. Yllättävän harva alan tutkijoihastakaan tietää, että Eduskunnan kirjastoon on vuodesta 1988 lähtien kerätty muistitietoa entisiltä kansanedustajilta.

Veteraanikansanedustajien muistitietoarasto käsittää tätä nykyä 330 haastattelua, joiden keskimääräinen pituus on vajaa kuusi tuntia. Muistitietokokonaisuus on kansainvälisesti vertaillen ainutlaatuisen laaja, pitkäikäinen, systemaattisesti koottu ja huolellisesti ylläpidetty. Uusien veteraanihaastattelujen teko jatkuu reilun kymmenen haastattelun vuositahdilla. Muistitietoaraston tutkija vastaa haastattelujen keruun koordinoimisesta, kokonaisuuden kehittämisestä sekä tutkijapalvelusta Eduskunnan kirjastossa.

Aineisto karttuu edelleen

Veteraanikansanedustajiksi tulkitaan kaikki entiset kansanedustajat riippumatta heidän edustajakautensa pituudesta. Käytännössä haastateltaviksi valitaan pitkäaikaisia tai muuten ansioituneita entisiä kansanedustajia. Myös alueellinen ja puolueperustainen tasapuolisuus on pyritty huomioimaan. Työsarkaa riittää, sillä haastateltavien veteraanikansanedustajien määrä on tällä hetkellä yli kolmesataa.

Veteraanikansanedustajien kokemuksia kartoitetaan lapsuudesta lähtien päätyen

haastattelujankohdan tilanteeseen. Haastattelujen painopiste on poliittisessa urassa ja erityisesti kansanedustajavuosissa. Vaalikampanjat, työ valiokunnissa ja eduskuntaryhmissä, mahdolliset vuodet ministerinä tai Euroopan parlamentissa käydään läpi, samoin suhde mediaan ja vallankäyttöön. Kertynyt muistitieto on henkilökohtaista ja subjektiivista syntyhetkensä (haastattelujankohdan) tulkintaa yhden politiikan elämäkokemuksista – ja sellaisenaan yhtä arvokasta kuin kunkin kansanedustajan panos suomalaiselle demokratialle.

Hiljaista tietoa eduskuntatyöstä

Veteraanihaastattelujen avulla eduskuntatyöstä saadaan talteen hiljaista tietoa, jota muilla menetelmillä ei tavoiteta. Poliittiseen vallankäyttöön kuuluu epävirallista kanssakäymistä, henkilökemiaa, kuppi-kuntia ja kilpailua, joista vain kansanedustajat itse voivat halutessaan kertoa. Jokaisella on oma totuutensa, mutta systemaattisesti koottu haastatteluaineisto ja kokonaisuuden laajuus mahdollistavat vertailevan tutkimusotteen.

Veteraanikansanedustajien muistitietokokonaisuuden käyttö Eduskunnan kirjastossa on luvanvaraista. Tutkimuslupia myönnetään tieteellisiin tarkoituksiin. Tämä tarkoittaa käytännössä vähintään pro gradu-tasoisia tutkimushankkeita. Haastatteluaineisto on luvan saaneiden tutkijoiden käytössä pääsääntöisesti CD-levyille tallennettuna tekstitiedostoina, tutkimusaiheen

Suomalaisessa edustuksellisessa demokratiassa

henkilövaalein valittavat kansanedustajat toteuttavat lainsäädäntövaltaa, jonka jatkuvuus on kansan päätettävissä neljän vuoden välein. Suomalaisen Tiedeakatemian Eino Jutikkalan Säätiö rahoittaa folkloristi, FT **Pauliina Latvalan** tutkimushanketta ”Veteraanikansanedustajien suhde ’kansaan’, edustajuuteen ja valtaan”. Tutkimuksen keskeisin lähdeaineisto koostuu vuosien 1980–2010 kansanedustajien veteraanihaastatteluista Eduskunnan kirjastossa.

edellyttäessä myös äänitallenteina.

Veteraanikansanedustajien muistitietoarasto on aarreaitta sekä perinteisille poliittisen historian ja valtio-opin tutkijoille että monitieteisemmin suuntautuneille etnologeille, kulttuurin- tai vaikkapa sukupuolentutkijoille. Aineistoa hyödyntäneet ovat valitelleet lähinnä sitä, että kansanvallan veteraanien värikkäät elämäntarinat tullaan tempaamaan kiireiset tutkijat mukaansa. ●

LISÄTIETOA

- > Veteraanikansanedustajien muistitietoarasto
- > <http://lib.eduskunta.fi/Resource.phx/kirjasto/arkisto/veteraanit.htx>
- > Tutkija Joni Krekola, joni.krekola@eduskunta.fi, 09-432 3464
- > Aineistokuvaus: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/luettelo/FSD2612/>
- > Julkaisu: Graae, Kristiina & Hietala, Marjatta (1994). *Suullista historiaa. Veteraanikansanedustajat haastateltavina*. Helsinki, Eduskunnan kirjasto. Eduskunnan kirjaston tutkimuksia ja selvityksiä 1.

Graduaineisto uutta ja vanhaa yhdistäen

Aktivistien haastattelut kymmenen vuotta myöhemmin

Tutkimuksen aineiston voi hankkia yhdistämällä vanhaa ja uutta, omaa ja arkistoitua. Niin teki **Toni Malm**, joka halusi tietää, mitä **Ari Rasimuksen** kymmenen vuotta aikaisemmin haastatteleminen ympäristö- ja eläinoikeusaktivisteille kuuluu nyt. Vieläkö aktivismi näyttelee osaa haastateltavien elämässä? Näin syntyi tutkielma 1990-luvun lopun aktivisteista vuonna 2010.

Toni Malm saapuu helsinkiläiseen kasvisravintolaan kertomaan keväällä 2011 valmistuneesta graduistaan. Kasvisravintola haastattelupaikkana on varsin osuva, käsittelee Malm Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitokselle tekemä tutkielma juuri ympäristö- ja eläinoikeusaktivismia. Pro gradu -tutkimuksessaan *Aktivistin eetos – seuranta tutkimus 1990-luvun radikaalitoimijoista* (2011) Malm otti uusintakäsittelyyn Ari Rasimuksen vuosina 2000–2001 keräämät aktivistihaastattelut ja laajensi aineistoa itse tekemillään uusintahaastatteluilla.

Malm kuuli Yhteiskuntatieteellisestä tietoarkeistosta menetelmäkurssilla Kuopiossa suorittamiensa kandidaattipintojen aikana.

– Ajattelin heti, että hei, olisi järkevää ja kiinnostavaa hyödyntää aikaisempaa ja liittää se johonkin uuteen, kuvailee Toni Malm graduprojektinsa lähtökohtia.

Malm käsitteli jo kandidaatin tutkimuksessaan yhteiskunnallisia liikkeitä. Samassa yhteydessä hän myös tutustui Rasimuksen väitöskirjatutkimukseen *Uudet liikkeet – radikaali kansalaisaktivismi 1990-luvun Suomessa* (2006). Kun Rasimus tarkasteli väitöskirjassaan yhteiskunnallisia liikkeitä ja aktivismia pitkälti yhteiskunnallisesta näkökulmasta, halusi Malm keskittyä gradussaan enemmän yksilönäkökulmaan, aktivismiin henkilökohtaisena valintana ja elämäntapana. Tällaiseen tutkimukseen Rasimuksen tekemät haastattelut tarjosivat kiinnostavan lähtökohdan, ja ai-

neisto oli täydennettävissä uusintahaastatteluilla, mikä mahdollisti vertailuasetelman.

– Ajatukseni oli yrittää saada näistä ihmisistä mahdollisimman monta uuteen haastatteluun, yrittää kartoittaa enemmän yksilöllisen tason aktivismikokemusta ja katsoa, mitä sille on tapahtunut kymmenessä vuodessa, kertoo Malm.

Keskeistä oli varmistaa aineistojen välinen vertailtavuus ja ohjata keskustelua kohti haluttuja teemoja.

Ideasta tutkimukseksi

Koska aineistot ovat monimuotoisia ja lähestymistavat erilaisia, ei kahden eri aineiston yhdistämiseen ole olemassa valmiita ohjeita. Lisäksi jokainen tutkija on jättänyt tahtomattaankin haastatteluaineistonsa oman kädenjälkensä. Malm Helsingin yliopiston uusintahaastatteluissa keskeistä oli varmistaa aineistojen välinen vertailtavuus ja ohjata keskustelua kohti haluttuja teemoja. Malm kertoo lähteneensä liikkeelle tutustumalla arkistoituihin haastatteluaineistoon.

– Olin tutustunut todella huolellisesti Rasimuksen aineistoon ja yrittänyt päästä

käsiksi hänen tapaansa kysyä. Pyrin muodostamaan kuvan keskeisistä kysymyksistä ja tätä kautta fokuosin omaa haastatteluani. Tarkoituksena oli, että siinä olisi molemmat elementit, vertailu ja sitten jotain uutta.

Uusintahaastattelut toteutuivat Rasimuksen avustuksella. – Otin yhteyttä Rasimukseen, ja hän innostui ajatuksesta ja oli halukas auttamaan, kertoo Malm.

Rasimus otti yhteyttä vanhoihin haastattaviinsa ja pyysi lupaa luovuttaa heidän yhteystietonsa Malmille. Haastateltavien löytäminen kymmenen vuoden jälkeen oli haasteellista. Monella oli vaihtunut puhelinnumero ja asuinpaikka, avioliiton yhteydessä jopa nimi. Lopulta Malm onnistui saamaan haastateltavakseen 6 alkuperäisistä 12 aktivistista.

– Ne jotka suostuivat haastatteluun, olivat hyvinkin kiinnostuneita ja yhteistyöhaluisia. Oli hienoa nähdä, kuinka ihmiset jaksavat suhtautua positiivisesti, vaikka kaivetaan vanhat asiat uudestaan esiin.

Haasteet voitettavissa

Vaikka Malm kuvaa graduprosessiansa antoisaksi, liittyi toisen tekemien haastattelujen analysoimiseen myös haasteita. Jos ei itse ole ollut haastattelutilanteessa läsnä, jää yksi merkittävä kosketuspinta haastateltaviin saavuttamatta.

– Litteraatioista näkee, että Rasimus on ymmärtänyt, mitä haastateltava tarkoittaa, mutta ymmärsinkö minä? Sitä jäin joissakin kohdissa miettimään, muistelee Malm.

Ongelmia saattaa liittyä myös kahden eri aineiston yhteensovittamiseen.

Kohtaamistaan haasteista huolimatta Malm suhtautuu positiivisesti arkistoitujen aineistojen käyttöön tutkimuksen teossa. – Kyllä minä näkisin, että ongelmat ovat voitettavissa, että edut ovat suurempia kuin haitat.

Tutkimustulokset yllättivät

Malm kertoo olleensa varsin yllättynyt, ettei kukaan hänen haastattelemistaan 1990-luvun aktivisteista enää toiminut aktiivisesti ympäristö- tai eläinoikeusliikkeen piirissä.

– En tiedä miksi, mutta olin tavallaan asennoitunut sillä tavalla, että varmaan moni on yhä mukana. Rasimuksen aineiston perusteella vaikutti, että nämä ihmiset ovat todella sitoutuneita. Ei vaikuttanut siltä, että tämä on hetken huumaa, joka jää pois, kun on jotain muuta tähdellisempää.

Tästä huolimatta, keskeisin Malmin tutkimustuloksista oli hänen mukaansa se, että aktivismi toimintana jättää pysyvän jäljen ihmiseen.

– Ei näyttänyt siltä, että sille käännettäisiin selkä, vaan ne aatteet ja ideaalit elävät

hyvin vahvana edelleen. Vaikka ruohonjuuritasolla ei välttämättä toimita jossain aktivistiporukassa, monella aktivismi kuitenkin yhdistyy jollakin tavalla nykyiseen elämäntilanteeseen, sanoo Malm. Malmin mukaan tärkeää jatkuvuuden kannalta vaikuttaisi olevan, että nykyisessä elämässä on jokin yhdistävä tekijä aikaisempaan aktivismiin. Tällainen tekijä voi olla esimerkiksi samanhenkinen puoliso tai ideologiaan sopiva työpaikka.

– Jos elämä vie siihen suuntaan, että ei ole yhdistäviä tekijöitä aikaisempaan aktivismiin, siitä voi erkaantua kauemmaksi.

Myös oma aineisto arkistoon

Vastavuoroisuuden ja tieteen avoimuuden nimissä Malm ei epäröinyt hetkeäkään luovuttaa myös oma aineistonsa arkistoitavaksi tietoaarkistoon. Malm pyysi haastateltavilta luvan arkistointiin jo haastatteluja tehdessään. Vaikka luvan puuttuminen ei estäkään arkistointia, sen olemassaolo helpottaa arkistointiprosessia ja ratkaisee monia haastateltavien yksityisyydensuojaan liittyviä kysymyksiä.

– Olisi tosi kiva, jos joku muu pystyisi

Aktivismi toimintana jättää pysyvän jäljen ihmiseen.

hyödyntämään työtäni, etenkin kun gradut usein jäävät aikalailla unholaan, totea Malm.

Hänellä on myös terveisiä sellaisille tutkijoille, jotka syystä tai toisesta arkailevat aineistonsa luovuttamista jatkokäyttöön.

– Ymmärrän sen kyllä. Luulen sen voivan liittyä siihen, että kokee jotain noloutta tai että ”tässä nyt paljastuu minusta jotain”. Sitä helposti näkee omat virheensä siinä. Sanoisin heille, että rohkeasti vain laittavat aineiston arkistoon. Se on kuitenkin avointa ja hyödyllistä, rohkaisee Malm.

Arkistoidun aineiston käyttöä harkitseville Malmin viesti on yhtä selkeä.

– Suosittelen. Kyllähän se lähtee siitä, mitä ollaan tekemässä, mutta kannattaa ainakin katsoa, mitä arkistossa on, ettei vaikka tee uudestaan samaa, minkä joku jo on tehnyt. ●

LÄHTEET

- > Malm, Toni (2011) Aktivistin eetos. Seurantatutkimus 1990-luvun radikaalitoimijoista. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- > Rasimus, Ari (2006) Uudet liikkeet. Radikaali kansalaisaktivismi 1990-luvun Suomessa. Tampere: Tampere University Press.

AINEISTOT

- > Malm, Toni: Entiset aktivistit 2010 [elektroninen aineisto]. FSD2632, versio 1.0 (2011-06-10). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2011. Aineiston kuvailu verkossa: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/luettelo/FSD2632/>.
- > Rasimus, Ari: Uusimman liikeaallon aktivistien haastattelut 2000–2001 [elektroninen aineisto]. FSD2371, versio 1.0 (2008-09-17). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2008. Aineiston kuvailu verkossa: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/luettelo/FSD2371/>.

Monessa maassa käytettävän kyselylomakkeen suunnittelu haasteellista

Kyselylomakkeen kysymysten suunnittelu on ratkaiseva vaihe kansainvälisesti vertailevan tutkimuksen valmistelussa. Kysymysten soveltuminen eri kulttuureihin on välttämätön edellytys vertailevan tutkimuksen onnistumiselle. Jos kyselylomake ei alun perin sovellu käytettäväksi useammassa maassa, ei käännosvaiheessa voida tehdä ihmeitä eikä vertailukelpoisia tuloksia saada.

Monikansallisten kyselyiden kääntämisen haasteista on julkaistu monia artikkeleita. Kuitenkin asiakääntämisen yleinen lainalaisuus on, että käännöksen laatu riippuu pitkälti alkuperäistekstin laadusta.

Yhdessä maassa suunniteltu ja toista maata varten sellaisenaan käännetty lomake ei yleensä tuota laadukkaita mittareita. Nykyään vallitsee laaja yksimielisyys siitä, että kysymykset on parasta suunnitella monikansallisessa ja -kielisessä työryhmässä, monivaiheista prosessia käyttäen. Näin kysymykset eivät ole liian syvästi sidoksissa yhteen kulttuuriin ja kieleen. Tämä on erityisen tärkeää pitkittäistutkimuksissa, sillä ongelmallisiksi osoittautuneiden kysymysten uudistaminen seuraavaan aineistonkeruuvaiheeseen voi estää ajallisen vertailun.

Lähtökohtana mitattava asia

Työryhmän olisi hyvä aloittaa kyselylomakkeen suunnittelu mitattavista käsitteistä eikä itse kysymyksistä. Ensimmäiseksi selvitetään mitä halutaan mitata (asenteita mihin, minkä tyyppistä käyttäytymistä jne.). Toiseksi selvitetään, onko käsite yleensä mitattavissa kaikissa osanottajamaissa. Maissa, joissa ei ole jokamiehen oikeuksia, ei kannata esittää sitä koskevia kysymyksiä. Kysymysten sanamuodot laaditaan vasta näiden selvitysten jälkeen.

Käsitteistä lähteminen auttaa myös näkemään, onko kaikki siihen olennaisesti vai-

kuttavat seikat huomioitu. Esimerkiksi International Social Survey Programme -tutkimuksissa on kysytty, hyväksyisikö vastaaja, että toista uskontokuntaa tai toisenlaisia uskonnollisia näkemyksiä edustava henkilö avioituu hänen sukulaisensa kanssa. Suomen kaltaisissa ydinperheeseen keskittyvissä maissa vastaajan näkökanta avioitumiseen voi olla esimerkiksi oman lapsen kohdalla eri kuin serkun kohdalla. Näin ollen joidenkin suomalaisten vastaajien mielestä kysymys kysyy kahta asiaa yhtä aikaa – eikä kaikkia olennaisia seikkoja ole huomioitu.

Monikielinen työryhmä kykenee paremmin estämään kielellisistä syistä johtuvat ongelmat. Tutkijat usein ajattelevat, että kaikille käsitteille löytyy vastaavat käsitteet toisessa kielessä. Näin ei aina ole. Levine (1988) kertoo esimerkin tutkimuksesta, jossa haluttiin verrata aikakäsitystä Brasiliassa ja Yhdysvalloissa. Usealla kysymyksellä kartoitettiin kuinka kauan vastaajat *odottaisivat* jonkun saapuvan paikalle verrattuna siihen, milloin he *toivoivat* kyseisen henkilön saapuvan verrattuna siihen milloin he *olettivat* tämän saapuvan. Lomake laadittiin Yhdysvalloissa, ja käännösvaiheessa todettiin, että kaikki englannin verbit *hope*, *wait* and *expect* käännetään yhteen ja samaan verbiin portugaliksi kielessä (*esperar*).

Varmuutta tuloksiin useammalla mittarilla

Kun mitattavat käsitteet on valittu, on aika suunnitella mittarit. Monikansallinen ryhmä pystyy parhaiten päättämään mitaanko käsite kaikissa maissa samalla mittarilla vai vaaditaanko hieman erilaisia mittareita, jotta voitaisiin mitata samaa asiaa. Monikansallisissa tutkimuksissa suositellaan käytettäväksi useampaa mittaria kunakin käsitteen mittaamiseen, jolloin tulokset ovat varmempia eikä yhden mittarin mahdollinen epäonnistuminen aiheuta niin isoa haittaa.

Yhteiskunnallisia järjestelmiä, kuten terveydenhuoltoa, sosiaaliturvaa, oikeus- tai koulutusjärjestelmää, koskevat mittarit ovat erityisen haastavia. Esimerkiksi terveydenhuoltojärjestelmät poikkeavat toisistaan suuresti eri maissa siihen nähden, kuka

terveydenhuollon maksaa ja kuka sen järjestää. Näissä tapauksissa työryhmän täytyy huolellisesti keskustella siitä, mitä käsitettä halutaan mitata ja varautua käyttämään hieman erilaisia sanamuotoja eri maissa.

Käsitteiden selvennykset kääntäjille tarpeen

Kääntämistä varten kyselylomakkeisiin tulisi liittää selvennykset kustakin mitattavasta käsitteestä, ellei käsite ole itsestään selvä. Tällöin käännöstyöryhmien on helppo valita, minkä vastineen omassa kielessä valitsee, jotta vastaavuus säilyy. Selvennyksiä tarvitaan, sillä kielten ja kulttuurien eroavaisuuksien vuoksi kääntäminen on aina luonteeltaan tulkitsevaa ja ilman niitä eri maissa saatettaisiin päätyä eroaviin tulkintoihin. Kysymysten sanamuotojen tulisi olla suoraviivaisia ja konkreettisia. Kielikuvia ja epämää räisiä muotoiluja on syytä välttää.

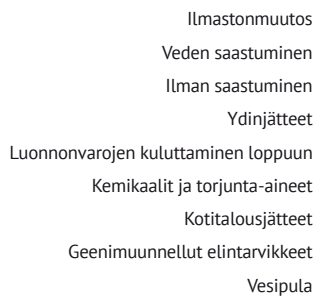
Taustamuuttujien kohdalla suositetaan usein niin sanottua *ex-ante output harmonisation* -menetelmää, jossa kukin maa kysyy ne totutulla tavallaan mutta uudelleen koodaa taustamuuttujat tutkimuksen vaatimaan muotoon. Taustakysymyksiä laadittaessa on huomioitu, että tällainen koodaus on ylipää tänsä mahdollista. ●

LÄHTEET

- > *Advances in Cross-national Comparison* (2003). *A European Working Book for Demographic and Socio-Economic Variables*. Eds. Jürgen H.P Hoffmeyer-Zlotnik and Christof Wolf. Kluwer Academic/ Plenum Publishers.
- > Harkness, J (2008). Round 4 ESS Translation Strategies and Procedures. Retrieved 3 August 2010 <<http://www.europeansocial-survey.org>>.
- > Levine, Robert V. (1988). "The pace of life across cultures", in Joseph E. McGrath ed., *The Social Psychology of Time*. Newbury Park, CA.: Sage Publications, 39–60. Quoted in Usunier (1999).
- > Smith, Tom W (2002). "Developing comparable questions in cross-national surveys". In Harkness J A, van de Vijver, F J R, Mohler, P P ed., *Cross-Cultural Survey Methods*. Hoboken, NJ: John. Wiley and sons, 69–91.
- > Usunier, J-C (1999). The Use of Language in Investing Conceptual Equivalence in Cross-Cultural Research, a paper presented in Seventh Cross-Cultural Consumer and Business Studies Research Conference, web publication, retrieved 3 August 2010 <<http://marketing.byu.edu/htmlpages/ccrs/proceedings99/usunier.htm>>.

Dataruutu

Suomen kannalta merkittävin ympäristöongelma (% vastaajista)

Lähde: International Social Survey Programme 2008: Religion III [elektroninen aineisto]. Versio 1.0.0 (2010-04-30). Köln: GESIS [tuottaja, jakaja], 2010. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2010.

Euroopan unioni tukee tutkimuksen rakenteita

Yhteiskuntatieteellinen tietoarquivo on mukana kahdessa uudessa Euroopan unionin tutkimusinfrastruktuurirahotusta saavassa projektissa. *Data without Boundaries*, DwB, edistää julkisten tilastoaineistojen tutkimuskäyttöä ja *Data Service Infrastructure for the Social Sciences and Humanities*, DASISH, kehittää yhteisiä palveluratkaisuja useammalle ihmistieteiden alan infrastruktuurihankkeelle.

Data without Boundaries, DwB

DwB-hanke käynnistyi toukokuussa 2011 ja päättyy vuoden 2015 huhtikuussa. Sen tarkoituksena on helpottaa ja yhdenmukaistaa virallisten tilastotarkoituksiin kerättyjen aineistojen tutkimuskäyttöä koko Euroopan tutkimusalueella.

Valtaosa hankkeen alkuvaiheen työstä on verkostoitumista alan erilaisten toimijoiden kanssa ja nykyisten ratkaisujen selvittämistä. Tavoitteena on yhtenäinen malli, jolla tutkijat kaikkialla Euroopassa saisivat käyttöönsä virallisia data-aineistoja. Mallissa aineistot olisivat tutkijoiden saatavilla valtiorajoista riippumatta, ja se joustaisi riittävästi sopiakseen erilaisiin kansallisiin järjestelmiin.

Yhteiskuntatieteellinen tietoarquivo johtaa hankkeen työkokonaisuutta, jossa rakennetaan verkkosivusto ja tiedotetaan hankkeen tuloksista. Verkkosivujen julkistaminen ajoittuu vuoden 2011 loppuun. Lisäksi tietoarquivo osallistuu työpakettiin, jossa kehitetään alan standardeja.

DwB-hankkeessa työskentelee asiantuntijoita yhteensä 27 organisaatiosta 12:sta Euroopan maasta. Mukana on 11 data-arkistoa, 9 tilasto-organisaatiota ja 7 yliopistoa. Projektia koordinoi ranskalainen Centre national de la recherche scientifique, CNRS.

Hankkeen rahoitus on myönnetty Euroopan unionin seitsemännen puiteohjelman *THEME [INFRA-2010-1.1.3] [European Social Science Data Archives and remote access to Official Statistics.]* suunnatusta hausta.

> Data without Boundaries, DwB:
<http://www.dwbproject.org/>

Data Service Infrastructure for the Social Sciences and Humanities, DASISH

Kolmivuotinen DASISH-hanke käynnistyy tammikuussa 2012. Projektin tarkoitus on etsiä yhteisiä ratkaisuja ihmistieteiden viidelle ESFRI-projektille (CESSDAlle, CLARINille, DARIAHille, ESS:ssälle ja SHARElle) infrastruktuurien rakennusvaiheessa. Tavoitteena on saada aikaan rakenteita ja palveluja, jotka tarjoavat tutkijoille mahdollisuuksia myös monitieteisten tutkimusasetelmien toteuttamiseen.

Yhteiskuntatieteellinen tietoarquivo osallistuu DASISH-hankkeen viiteen työkokonaisuuteen, jotka käsittelevät järjestelmän arkkitehtuuria ja laadun arviointia, työkalujen kehittämistä monikansallisten kyselytutkimusten hallinnointiin, datan arkistointia sekä lainsäädäntöä ja eettisiä kysymyksiä. Tietoarquivo osallistuu myös hankkeen tuloksista tiedottamiseen.

Mukana on 19 organisaatiota, eurooppalaisia data-arkistoja, yliopistoja ja säätiöitä. Projektin johto-organisaatio on Göteborgin yliopistossa toimiva Ruotsin kansallinen datapalvelu, Svensk nationell datatjänst (SND).

Hankkeen rahoitus on myönnetty Euroopan unionin seitsemännen puiteohjelman *THEME [INFRA-2011-2.3.1] [Implementation of common solutions for a cluster of ESFRI infrastructures in the field of "Social Science and Humanities".]* suunnatusta hausta.

LISÄTIETOA ESFRI-PROJEKTEISTA

- > Council of European Social Science Data Archives, CESSDA: <http://www.cessda.org/>
- > Common Language Resources and Technology Infrastructure, CLARIN: www.clarin.eu
- > Digital Research Infrastructure for the Arts and Humanities, DARIAH: <http://www.dariah.eu/>
- > European Social Survey, ESS: <http://www.europeansocialsurvey.org/>
- > Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe, SHARE: <http://www.share-project.org/>

Maailman väestöstä laskettu yli 80 prosenttia

Yhdistyneet kansakunnat suosittelee, että maailman väestö lasketaan kerran vuosikymmenessä. Euroopan unioni vaatii nykyisin samaa jäsenmailtaan. Uusin laskenta on parhaillaan menossa. YK:n tilastoyksikön verkkosivuilla tikittävä väestönlaskentakello kertoi maailman väestöstä lasketun lokakuun alussa yli 80 prosenttia. Vain viisi maailman maata ei suunnittele laskevansa väestöään tällä kierroksella.

Suomessa väestö- ja asuntolaskennan ajankohta oli 31.12.2010. Kansalaiset voivat olla tästä autuaan tietämättömiä, sillä meitä laskettavia ei asialla vaivattu. Suomi siirtyi 1990-luvun alussa Tanskan jälkeen toisena maana maailmassa rekisteritietoihin perustuvaan väestönlaskentaan. Tällä laskentakierroksella jo 17 Euroopan maata käyttää hallinnollisia re-

kistereitä jollakin tavalla tietojen keruussa hyväkseen, ja yhdeksässä maassa ne ovat ainoana tietolähteenä. Pelkkiä rekisteritietoja käyttävät esimerkiksi Suomi, Tanska, Norja ja Ruotsi.

Tilastokeskuksen keräämässä väestönlaskenta-aineistossa on väestön rakennetta, perhettä, asuntoja ja asuinoloja, rakennuksia ja kesämökkejä ja työssäkäyntiä ku-

vaavia tilastotietoja. Väestönlaskenta toimitetaan nyt ensimmäisen kerran samansisältöisenä kaikissa Euroopan unionin jäsenmaissa.

Väestöä lasketaan monin tavoin

Viimeisen vuoden aikana tiedotusvälineet ovat uutisoineet rekistereihin perustuvaa tiedonkeruuta paljon työvoimavaltaisem-

mista tavoista väkiluvun laskemiseksi ja asuinolojen kartoittamiseksi. Muun muassa naapurissamme Venäjällä haastattelijat kulkevat ovelta ovelle. Saksassa turvaudutaan rekisteritietojen lisäksi väestön kymmenesosalta kerättävään kyselytutkimukseen. Osallistuminen on pakollista sakon uhalla. Saksalaiset suhtautuvat väestölaskentoihin epäillen, eikä niitä ollut onnistuttu siellä toteuttamaan yli 20 vuoteen ennen vuoden 2010 laskentakierrosta.

Suomessa väestönlaskentaa ei ole toteutettu koskaan kaikkein työvoimavaltaimmalla tavalla. Rekistereistä mahdollisesti pudonneita kodittomia tai maassa piilottelevia paperittomia siirtolaisia ei etsitä haastateltaviksi. Etenkin maissa, joissa on paljon siirtolaisia, väestöstä jäisi valtaosa laskematta, ellei tietoja kerättäisi käyntihaastatteluina.

Ennen vuoden 1990 väestönlaskentaa

Suomessa tiedot koottiin kotitalouksiin postitettuihin kyselylomakkeilla. Näin kerättyjä tietoja täydennettiin hallinnollisten rekisterien avulla ensimmäisen kerran vuoden 1970 laskennassa.

Nykyisin joissakin valtioissa käytetään myös internet-tiedonkeruuta. Esimerkiksi Kanadassa kerättiin osa tiedoista näin. Joissakin valtioissa, esimerkiksi Ranskassa, koko väestöä ei lasketa samanaikaisesti eikä kokonaan, vaan alueittain vuorotellen, ja suurten kaupunkien tiedot voidaan kerätä otoksena.

Rekistereistä tiedot halvimmalla

On siis monta tapaa laskea väestö ja karvoittaa asuinoloja. Halvin menetelmä on rekisteripohjainen laskenta. Vuoden 2000 laskentakierroksella tiedonkeruun kustannukset henkilöä kohti olivat Suomessa ja Alankomaissa 0,2 Yhdysvaltain dollaria.

Toisessa ääripäässä Yhdysvalloissa kustannukset olivat 23 dollaria henkilöltä.

Väestönlaskentaja vastustetaan muualakin kuin Saksassa. Usein vastustuksen taustalla on halu pitää hallinto mahdollisimman kevyenä ja suojella yksityisyyttä, ja toisaalta vastustetaan veronmaksajien rahojen käyttöä tähän turhana pidettyyn tarkoitukseen.

Väestönlaskennassa kerätyt tiedot ovat monin tavoin välttämättömiä demokraattisen yhteiskunnan toiminnalle. Esimerkiksi Yhdysvaltain perustuslaissa säädetään väestönlaskennan suorittamisesta heti senaattia ja edustajainhuonetta käsittelevien säädösten jälkeen. Väestömäärän ja -rakenteen tunteminen on välttämätöntä, jotta vaalit voidaan toimittaa, oli kyse sitten Yhdysvaltain tai jonkin muun maan kansanedustuslaitoksesta. Yhteiskunnan rakenteiden suunnittelu ei onnistu ilman väestötietoja. Tutkijan näkökulmasta väestöllisesti edustavan tutkimuksen tekeminen olisi mahdollonta, ellei tiedettäisi millainen väestörakenne on.

Väkiluku saavutti 7 miljardia

YK:n väestönlaskentakellon arvio maailman lasketuksi väestöksi on runsaat 5,7 miljardia. Yli miljardi on laskematta, sillä loppuun lopussa julkistetussa maailman väestön tilaa tarkastelevassa raportissa väkiluvun arvioitiin nousevan seitsemään miljardiin kuun loppuun mennessä. Maailman väestön tila 2011 -raportti on Yhdistyneiden kansakuntien väestörahaston, UNFPA:n, julkaisu. Suomen väkiluku on runsaat 5,3 miljoonaa. ●

LÄHTEET JA LISÄTietoja

- > 2010 World Population and Housing Census Programme. Yhdistyneiden kansakuntien väestönlaskentasivusto: http://unstats.un.org/unsd/demographic/sources/census/2010_PHC/default.htm.
- > Censuses. Costing the count. Old style censuses are cumbersome and costly. Reform is coming. The Economist. 2.6.2011, from the print edition. Artikkelin verkossa: <http://www.economist.com/node/18772674>.

- > Groves, Robert M.: The Census And The Desire For Small Government. Blogikirjoitus 5.2.2011. Verkossa <http://blogs.census.gov/directorsblog/census-myths/>.
- > Ruotsalainen, Kaija (2011). Maailman väestö lasketaan joka kymmenes vuosi. Artikkelin verkossa: http://tilastokeskus.fi/tup/vl2010/art_2011-05-17_001.html.
- > *State of the World Population 2011. People and possibilities in a world of 7 billion.* Information and External Relations Division of

UNFPA, the United Nations Population Fund. Julkaisu verkossa viidellä kielellä: <http://www.unfpa.org/swp/>.

- > Tarkoma, Jari (2011) Väestölaskennat Suomessa ja maailmalla. Esitysdia Tilastokeskuspäivässä 26.1.2011.
- > Tilastokeskuksen väestönlaskentaa käsittelevät verkkosivut: <http://tilastokeskus.fi/tup/vl2010/index.html>.

(Kaikkiin verkkolähteisiin viitattu 27.10.2011.)

Suomalaisten uskontoasenteet kansainvälisessä vertailussa

Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto julkaisi elokuussa tutkimuksen *Uskonto suomalaisten elämässä. Uskonnollinen kasvatus, moraal, onnellisuus ja suvaitsevaisuus kansainvälisessä vertailussa*.

Tutkimus kertoo, että suomalaiset ovat kansainvälisesti vertaillen muita kriittisempiä voimakkaan uskonnollisuuden suhteen. Neljä viidestä suomalaisesta pitää suvaitsemattomina ihmisiä, joilla on voimakkaita uskonnollisia käsityksiä. Kolme viidestä suomalaisesta ajattelee, että uskonnot aiheuttavat enemmän konflikteja kuin rauhaa.

Suomalaiset melko suvaitsevaisia

Toisaalta suomalaiset ovat melko suvaitsevaisia toisia uskontoja kohtaan. Esimerkiksi vain neljä prosenttia vastustaa ehdottomasti oman sukulaisen avioitumista toisen uskonnon edustajan kanssa. Kolme viidestä uskoo totuuden löytyvän useista uskonnoista, ja kymmenesosa ajattelee, ettei totuutta löydy mistään uskonnosta.

Kun suomalaisilta kysyttiin, millainen mielikuva heillä on joidenkin uskonnollisten ryhmien jäsenistä, he suhtautuivat kielteisimmin islaminuskoihin. Hinduista, juutalaisista ja buddhalaisista heillä oli huomattavasti harvemmin kielteinen mielikuva. Kysymyksessä lueteltiin useita uskontokuntia tai uskonnollisia liikkeitä, perinteisiä ja niin sanottuja vaihtoehtoisia ryhmiä.

Julkaisu perustuu vuonna 2008 kerättyyn International Social Survey Programme -aineistoon. Tutkimusaineistossa on mukana 34 maata ja yli 50 000 vastaajaa. Suomen aineiston keräsi Tilastokeskus. Tutkimusraportin ovat kirjoittaneet Kirkon tutkimuskeskuksen johtaja **Harri Palmu** ja tutkijat **Kimmo Ketola**, **Kati Niemelä** ja **Hanna Salomäki**.

Uskonto suomalaisten elämässä käsittelee viidessä luvussa kansainvälisesti vertaillen suomalaisten uskonnollisuutta (1. lu-

vussa), uskontoa ja moraalikäsityksiä (2. luvussa), ikäryhmien välisiä eroja uskonnollisuudessa ja uskonnollisen kasvatuksen merkitystä (3. luvussa), suomalaisten uskonnollista suvaitsevaisuutta (4. luvussa) sekä uskontoa ja onnellisuutta, luottamusta ja auttamista (5. luvussa).

Tutkimusraportti tulee verkkoon

Julkaisua myy Tampereen yliopiston tiedekirjakauppa Taju. Raportti on herättänyt runsaasti kiinnostusta ja painosta on jäljellä vain muutama kappale. Tietarkisto julkaisee raportin loppuvuodesta verkkosivullaan, mistä sen voi ladata maksutta pdf-tiedostona. Uutta painosta ei oteta. Tutkimusaineisto on saatavana tietarkistosta maksutta tieteellisiin tarkoituksiin. ●

JULKAISU

- > Ketola Kimmo & Niemelä Kati & Palmu Harri & Salomäki Hanna (2011). *Uskonto suomalaisten elämässä. Uskonnollinen kasvatus, moraal, onnellisuus ja suvaitsevaisuus kansainvälisessä vertailussa*. Yhteiskuntatieteellisen tietarkiston julkaisu 9/2011.
- > Laajuus: 109 s. (sisältää yli 50 taulukkoa tai kuviota)
- > Kustantaja: Tampereen yliopiston laitosten julkaisut
- > ISSN 1459-8906 / ISBN 978-951-44-8483-4.

AINEISTO

- > International Social Survey Programme 2008: Religion III [elektroninen aineisto]. Versio 1.0.0 (2010-04-30). Köln: GESIS [tuottaja, jakaja], 2010. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto [jakaja], 2010.
- > Tiedekirjakauppa Taju: <http://www.uta.fi/kirjasto/tup/>
- > Yhteiskuntatieteellisen tietarkiston julkaisut: <http://www.fsd.uta.fi/julkaisut/>

Helena Laaksonen

Pirjo Nikander
Professori, ma
(Tampereen yliopiston tutkijakoulu)
Yhteiskuntatutkimuksen instituutti, YTI
Tampereen yliopisto

Menetelmäkeskusteluja yli raja-aitojen

Menetelmäosaaminen on korkean tieteellisen tason ja hyvän tutkijuuden ylläpitämisen väline. Liikkeessä oleva ja jatkuvasti kehittyvä menetelmäkenttä asettaa niin aloittelevan kuin kokeneenkin tutkijan monien haasteiden eteen. Kerättävien tai arkistoitujen aineistotyyppien kirjo, analyysin teknisten apuvälineiden ja ohjelmien kehittyminen, tulosten visuaalinen esittäminen sekä eri analyysitapojen monitieteinen ja yllättävä toisiinsa yhdistäminen vaativat monipuolista ja ajantasaista menetelmäpäivitystä. Ongelmat ovat yhteisiä. Esimerkiksi Britanniassa Economic and Social Research Council on tukenut menetelmäosaamisen verkottumista.

Jos tieteenalat aiemmin rakentuivat leimallisesti omiksi koettujen menetelmällisten heimopiirteiden ja ”toteemipaalujen” ympärille, ovat selkeät tieteenalakodin rajat nyt yhä vahvemmin korvautumassa menetelmien ja käsitteiden liikkeellä ja tieteidenvälisellä dialogilla. Samassa laadullisten ja määrällisten lähestymistapojen yhdistäminen ja toisiinsa sulautuminen on yhä yleisempää.

Mixed methods olikin yksi Tampereella elokuussa 2011 järjestetyillä metodifestivaaleilla keskustelua herättäneistä teemoista. Onko tässä kuitenkin kyse vanhan lähestymistavan uusiokäytöstä, kierrätyksestä ja uudelleen nimeämisestä? Onko monimenetelmäosaaminen lopulta yksittäisen tutkijan vai laajemman tutkimusryhmän ominaisuus? Entä taipuvatko projektiyhteiskunnan ja esimerkiksi väitöskirjatyon aikarajat aidon mixed methods -tutkimusasetelman rakentamiseen ja jääkö asetelmassa aina joko laadullinen tai määrällinen menetelmä täydentävään tai päälle liimattuun rooliin? Keskustelu toi taitavasti esiin menetelmän pidemmän tradition, vahvuudet ja väärinymmärrykset.

Kaksipäiväisen Metodifestivaalin menetelmäbasaarimainen muoto kannusti jälleen keskustelemaan ajatuksenvaihtoon. Metodifetisismi ja metodihierarkiat parempien ja huonompien lähestymistapojen välillä onkin hyvä välillä jättää sivuun tai nostaa selkeästi yhteisen keskustelun kohteiksi. Välillä tulosten ja löydösten sijaan on syytä keskittyä käsillä oleviin tutkimusasetelmiin, työkaluihin ja työtapoihin. Pakollisen oman paperin esittämisen sijaan kävijä sai rauhassa keskittyä seuraamaan alustuksia paitsi menetelmien tämän päivän käytännöistä, haasteista ja sovelluksista, myös tutkimuksen systemaattisuuteen, sektori- ja yliopistotutkimuksen väliseen suhteeseen tai esimerkiksi tutkimusetiikkaan ja akateemiseen kirjoittamiseen liittyvistä teemoista.

Osallistujamäärä osoitti, että kuuntelemisen ja tieteidenväliset raja-aidat ylittävän keskustelun mahdollistavia areenoja on liian niukalti tarjolla. Valtakunnalliseksi jo muodostunut metodifestivaali on kehittyvä tapahtuma, joka jatkossakin nostaa ajassa kulloinkin liikkuvat menetelmälliset teemat päälavalle yhteisen keskustelun kipinäksi. Tilaisuuden brändi ja festivaalirakenne näyttäisivät toimivan jo nyt. ”Ripaus akateemista luksusta” kuten yksi kävijä totesi.

Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston koko aineistovarannossa on yli 1200 tutkimusaineistoa, joista osa odottaa vielä käsittelyä. Verkko-sivujen luettelo on jaettu arkistoituihin ja kuvailtuihin aineistoihin. Arkistoituja tutkimus-aineistoja voi tilata tietoaarkistosta, kuvailtuja ei. Osa kuvailluista aineistoista on vapaasti saatavilla verkosta, osaan voi tutustua vain aineiston sijoitusorganisaatiossa. Tieto kunkin aineiston saatavuudesta kerrotaan aineiston kuvailussa.

> Ajantasainen aineistoluettelo Internetissä:
<http://www.fsd.uta.fi/aineistot/luettelo/>

Kvantitatiiviset aineistot

Tietoaarkiston aineistoluettelossa on yli 1040 arkistoitua ja kymmenkunta kuvailtua kvantitatiivista tutkimusaineistoa. Niistä valtaosa kuuluu joko kotimaiseen tai kansainväliseen sarjaan.

Kvalitatiiviset aineistot ja opetusaineistot

Tietoaarkiston aineistoluettelossa on noin 120 arkistoitua ja kolmisenkymmentä kuvailtua kvalitatiivista aineistoa. Joistakin kvalitatiivisista aineistoista on muokattu osa-aineistoja. Ne on tarkoitettu menetelmäopetukseen ja seminaaritöihin. Opetusaineistot käsittelevät mm. alkoholimieli-piteitä ja ulkomaalaisten opiskelijoiden kokemuksia.

Tietoaarkistoon arkistoituja aineistoja voi tilata tieteelliseen tutkimus-, opetus- ja opiskelukäyttöön tietoaarkiston ja aineistonluovuttajien asettamien käyttöehtojen mukaisesti. Aineistot toimitetaan maksutta.

Aineiston saa muutamassa päivässä

Aineistoja tilattaessa on täytettävä käyttöluupahakemus ja allekirjoitettava käyttöehtositoumus. Käyttöluupahakemuksessa kerrotaan aineiston käyttötarkoitus, joka tulee kuvata tiiviisti, mutta kattavasti. Yhdellä käyttöluupahakemuksella voi tilata samaan käyttötarkoitukseen useita aineistoja.

Allekirjoittamalla käyttöehtositoumuksen tilaaja sitoutuu noudattamaan aineiston käytölle asetettuja ehtoja. Hyväksyttyään käyttöluupahakemuksen ja saatuaan allekirjoitetun käyttöehtositoumuksen FSD toimittaa aineiston tilaajalle yleensä muutamassa päivässä. Aineistot pyritään toimittamaan tilaajan toivomassa tiedostoformaattissa.

Aineistoja myös opetukseen ja opiskelijoille

Tietoaarkistosta voi tilata aineistoja opetuskäyttöön esimerkiksi metodikursseille. Kurssin opettajan on toimitettava tietoaarkistoon käyttöluupahakemus ja allekirjoitettava käyttöehtositoumus. Käyttöluupahakemuksessa on ilmoitettava kurssin nimi ja kesto ja kurssille osallistuvien opiskelijoiden lukumäärä. Kurssin opiskelijoiden ei tarvitse allekirjoittaa erikseen käyttöehtositoumuksia.

Opiskelijat voivat tilata aineistoja harjoitus-, seminaari-, kandidaatin- ja pro gradu -töihinsä. Opiskelijoiden tulee täyttää käyttöluupahakemus ja käyttöehtositoumus normaalin lupakäytännön mukaisesti. Perustutkinto-opiskelijoiden

tulee lisäksi neuvotella ohjaajansa kanssa ennen aineiston tilaamista, sillä käyttöluupahakemukseen vaaditaan ohjaajan allekirjoitus.

Tilatun aineiston säilyttäminen ja hävittäminen

Aineiston säilyttämisessä ja käytössä on huolehdittava riittävästä tietoturvasta ja niiden henkilöiden ja tahojen tietosuojasta, joita koskevia tietoja aineisto sisältää. Aineisto ei saa olla muiden kuin käyttöluupahakemuksessa yksilöityjen henkilöiden saatavilla.

Aineistoa saa käyttää ainoastaan käyttöluupahakemuksessa ilmoitetun käyttötarkoituksen mukaisesti. Jos aineistoa halutaan käyttää muihin tutkimus-, opetus- tai opiskelutarkoituksiin, on toimitettava tietoaarkistolle uusi käyttöluupahakemus. Käyttötarkoituksen päättyttyä aineisto on hävitettävä.

Tietoaarkisto välittää aineistoja muista data-arkistoista

Suomen tietoaarkiston kautta käytettävissä on myös runsaasti kansainvälisiä ja maakohtaisia aineistoja, jotka on arkistoitu muualle, esimerkiksi eurooppalaisiin tietoaarkistoihin. Jos tarvitset näiden arkistojen tietokannoista löytyvää aineistoa, ota yhteyttä asiakaspalveluumme. Suomalaisen yliopistojen tutkijat ja opiskelijat voivat ladata käyttöönsä yhteiskuntatieteellisiä tutkimusaineistoja yhdysvaltalaisen data-arkiston ICPSR:n verkkopalvelusta. Palvelu vaatii käyttäjiltä rekisteröitymisen, joka on tehtävä suomalaisen yliopiston IP-osoitteesta.

KANSAINVÄLISET SARJAT

ESS (European Social Survey)

European Social Survey on joka toinen vuosi koottava kansainvälinen kyselytutkimus. Nyt mukana on yli 30 maata. ESS:n ensimmäinen kierros toteutettiin vuosina 2002/2003. Hankkeen aineistot koostuvat joka kierroksella koottavasta ydinmoduulista ja vaihtuvista moduuleista. Tutkimusten avulla on mahdollista seurata mielipiteiden ja elämäntilanteiden muutosta ja jatkuvuutta useilla eri aihe-alueilla. Samanlaisina toistuvat kysymykset koskevat muun muassa tiedotusvälineitä ja luottamusta, poliittisia mielipiteitä ja osallistumista, hallintoa ja tehokkuutta, moraalisia, poliittisia ja sosiaalisia arvoja, sosiaalista syrjintää, kansallista, etnistä ja uskonnollista sitoutuneisuutta, hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta, sosiaalisia verkostoja sekä väestöllisiä ja sosiaalis-taloudellisia tekijöitä.

EVS (European Values Study) ja WVS (World Values Survey)

European Values Study - ja World Values Survey -aineistoja on kerätty useissa aalloissa 1980-luvulta alkaen. Niissä on suurelta osin yhtenevin kyselyin kartoitettu eri maiden kansalaisten elämäntilanteita sekä yhteiskunnallisia, poliittisia, sosiaalisia, moraalisia ja uskonnollisia arvoja.

Eurobarometrit

Eurobarometrit ovat samanaikaisesti Euroopan unionin jäsenmaissa toteutettavia kyselytutkimuksia. Niissä on kartoitettu vuodesta 1974 alkaen EU-maissa asuvien henkilöiden sosiaalisia ja poliittisia mielipiteitä. Toistuvissa aiheissa kysytään mielipiteitä Euroopan yhteisöstä/unionista, parlamentista sekä vastaajien omasta yhteiskunnasta ja sen demokratian toimivuudesta. Vaihtuvissa kysymyksissä on selvitetty mm. työllisyyteen ja työttömyyteen, sukupuolten välisiin rooleihin, ekologian ja energiapolitiikkaan, lasten ja nuorten asemaan, köyhyyteen, terveyteen, bioteknologiaan, alueelliseen kehitykseen, kulutustottumuksiin ja koulutukseen liittyviä kysymyksiä. Lisäksi on kerätty vertailukelpoista aineistoa EU:n ulkopuolisista maista.

Flash Eurobarometrit

Flash Eurobarometrit ovat suppeahkoja kyselytutkimuksia, jotka täy-

dentävät vakiomuotoisia Eurobarometrejä. Kyselyjen teemoina ovat olleet mm. yrittäjyys, EU:n laajeneminen, maatalouspolitiikka, EU:n kansalaisoikeudet, kuluttajatietous, Euroopan parlamentin vaalit, tietoyhteiskunta ja Internet.

ISSP (International Social Survey Programme)

ISSP on yhteiskuntatieteellinen vertailututkimusohjelma, joka käynnistyi vuonna 1985. Nyt mukana on 48 maata. Seurantatutkimustiedon lisäksi vuosittain kerättävät aineistot tarjoavat poikkileikkaustietoa ajankohtaisista ja teemoiltaan vaihtuvista yhteiskunnallisista ilmiöistä. Teemoina ovat olleet mm. valtion tehtävät, eriarvoisuus, perhe ja sukupuoliroolit, työorientaatiot, uskonto, kansallinen identiteetti, kansalaisosallistuminen, ympäristö sekä vapaa-aika ja urheilu.

KOTIMAISET SARJAT

Alkoholijuomien tilastoimaton kulutus

Tutkimussarjassa kartoitetaan, kuinka paljon suomalaiset kuluttavat kotivalmisteisia, salakuljetettuja ja ulkomailta tuotuja alkoholijuomia sekä spriitä. Aineistoja on arkistoitu vuodesta 1995 lähtien.

Energia-asennetutkimukset

Suomalaisten energia-asentamista kartoittava tutkimussarja käynnistyi vuonna 1983. Vertailukelpoiset kyselyaineistot mahdollistavat suomalaisten energiapolitiikkaa ja energia-asioita koskevien kannanottojen, mielipiteiden, uskomusten, arvostusten ja tietojen yksityiskoh- taisen empiirisen analyysin ja systemaattisen seurannan.

EVAn EU-asennetutkimukset

Elinkeinoelämän valtuuskunnan EVAn vuonna 1992 aloittamassa tutkimussarjassa seurataan suomalaisten integraatioajattelun muutoksia. Tutkimuksissa on selvitetty suomalaisten mielipiteitä mm. maamme EU-jäsenyydestä, Euroopan unionin tulevaisuudesta ja laajentumisesta, Euroopan talous- ja rahapolitiikasta, EMU:sta, europarlamentista, maamme turvallisuuspolitiikasta, EU-tuista ja Euroopan yhdentymisestä yleensä.

EVAn kansalliset asennetutkimukset

EVAn kansallisia asennetutkimuksia on tehty vuodesta 1984. Tutkimussarjalla pyritään mittaamaan ja erittelemään kansalaisten kokemuksia yhteiskunnan toimivuudesta ja sen eri sektoreista. Kussakin aineistossa on sekä ajankohtaisia että toistuvia teemoja. Käsiteltyjä aiheita ovat mm. demokratia, markkinatalous, hyvinvointi, ympäristö, yhteiskunta ja politiikka, Suomen kansainvälinen asema, lama, taloudellinen kasvu, suomalaisten identiteetti ja suomalaisten suhtautuminen tulevaisuuteen.

Hyvinvointitutkimukset

Kelan ja Turun yliopiston sosiaalipolitiikan laitoksen tutkimushankkeessa on kartoitettu aikuisväestön kokemuksia ja mielipiteitä hyvinvoinnista, sosiaalipolitiikasta ja sosiaaliturvasta. Tutkimuksissa on selvitetty vastaajien työmarkkina-asemaa, työttömyyskokemuksia, terveydentilaa, asumistilannetta, sosiaalietuuksia, toimeentuloa sekä yleensä elintasoa. Ensimmäinen aineisto kerättiin vuonna 1995.

Kaupunkipalvelututkimukset

Kaupunkipalvelututkimuksia on tehty vuodesta 1983. Aluksi aineistoista vastasi Suomen Kaupunkiliitto, sittemmin Efektia ja Efeko (nykyään FCG Finnish Consulting Group). Kyselytutkimusten pääpaino on asukkaiden kuntapalveluja ja hallintoa koskevien mielipiteiden selvittämisessä. Aineistot ovat suurimmalta osalta vertailukelpoisia keskenään.

Kehitysyhteistyötutkimukset

Ulkoasiainministeriön teettämässä mielipidetiedusteluissa on kartoitettu kehitysyhteistyön tiedontarvetta ja kansalaisten asennoitumista kehitysyhteistyöhön. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistoja vuodesta 1997.

Koulun hyvinvointiprofiili

Koulun hyvinvointiprofiili perustuu Anne Konun väitöskirjatutkimukseensa kehittämään koulun hyvinvointimalliin: olosuhteet, sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttamisen mahdollisuudet ja terveydentila. Tutkimuksen kohteena on neljä ryhmää: peruskoulun alaluokat, yläluokat, toisen asteen oppilaitokset ja henkilökoulu. Aineisto kerätään kouluilta internetkyselynä lukuvuosittain. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistot lukuvuodesta 2004–2005.

Kunnallisanalisan ilmapuntarit

Kunnallisanalisan kehittämässä ilmapuntareita on tehty vuodesta 1992. Vuosittain kerätty aineistot mahdollistavat asukkaiden sekä kunnanjohtajien ja kunnanhallituksen puheenjohtajien mielipiteiden vertailun. Tutkimusten aihealueina ovat mm. kunnallinen demokratia ja itsehallinto, kuntien tehtävät ja talous sekä kunnan tehtävien ja palveluiden taso ja niiden kehittämistarpeet. Kunnallisjohto on lisäksi arvioinut mm. yhteistyötä eri tahojen kanssa, valtionohjauksen nykytilaa ja kehitysnäkymiä.

KuntaSuomi 2004

KuntaSuomi 2004 -tutkimusohjelma oli Kuntaliiton, yliopistojen ja tutkimuslaitosten yhteinen tutkimuskokonaisuus, jossa analysoitiin kuntien kehitystä ajanjaksolla 1995–2004. Ohjelmassa oli mukana 47 kuntaa, jotka edustivat mahdollisimman hyvin suomalaista kuntakenttää. Tutkimusohjelma jakaantui 14 tutkimusmoduuliin, joiden teemat painottuivat demokratiaan ja palveluihin.

Lapsesta aikuiseksi

Lapsesta aikuiseksi -pitkittäistutkimus alkoi Jyväskylän yliopiston psykologian professori Lea Pulkkinen väitöskirjatyönä vuonna 1968. Tutkimus on sittemmin jatkunut samojen henkilöiden seurantaan yli 40 vuotta. Projektin alkaessa tutkimukseen osallistui 369 kahdeksanvuotiaasta satunnaisesti valittua lasta kansakoulun toiselta luokalta. Tämän jälkeen aineistoa on kerätty, kun tutkittavat ovat olleet iältään 14-, 20-, 27-, 33-, 36-, 42- ja 50-vuotiaita. Tutkimuksen teemoja ovat olleet sosioemotionaalinen kehitys ja persoonallisuus, koulutus ja työura, perhetausta ja oma perhe, terveyskäyttäytyminen ja terveys sekä yhteiskuntaan sopeutuminen. Tutkimuksen päärahoittajana on vuodesta 1986 lähtien ollut Suomen Akatemia.

Liikuntatutkimukset

Tutkimussarjassa on kartoitettu suomalaisten liikuntatottumuksia neljän vuoden välein vuodesta 1994 lähtien. Aineistot antavat ajankoh- taisen kuvan maamme liikuntakulttuurista sekä liikunnan trendeistä. Ne kartoittavat mm. suomalaisten liikunta-, urheilu- ja kuntoiluharrastusten määriä sekä urheiluseuratoimintaan ja liikunnan vapaaehtoistoimintaa.

mintaan liittyviä asioita. Tutkimusten näkökulma laajenee eri lajien harastamisesta liikunnan kansalaistointintaan. Ne on toteutettu erikseen lapsille ja nuorille sekä aikuisväestölle. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistoja vuodesta 2002.

MTS-tutkimukset

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan vuosittaiset turvallisuus- ja ulkopoliittisiin teemoihin sekä maanpuolustukseen liittyvät kyselytutkimukset selvittävät suomalaisten turvallisuuspoliittisia mielipiteitä ja asenteita sekä niiden muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistot vuodesta 1992.

Nuorisobarometrit

Nuorisosaian neuvottelukunta Nuora on teettänyt vuodesta 1994 alkaen Nuorisobarometreja. Vuosittain kartoitetaan 15–29-vuotiaiden asenteiden ja odotusten kehittymistä. Barometreissa on sekä ajankohtaisia että toistuvia kysymyksiä, joiden avulla voidaan seurata pidemmän aikavälin asennemuutoksia. Sarjassa on selvitetty mm. nuorten koulutukseen, työhön, sosiaaliturvaan, kuluttamiseen, huumaisiin, yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja kansalaisaktiivisuuteen liittyviä asenteita.

Nuorisorikollisuuskyselyt

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos käynnisti keväällä 1995 tutkimushankkeen nuorisorikollisen ja kielletyn toiminnan seuraamiseksi pitkällä aikavälillä. Tutkimuksissa on käytetty ns. itse ilmoitetun rikollisuuden tutkimusmenetelmää. Niihin on osallistunut peruskoulun yhdeksäsluokkalaisia eri puolilta Suomea. Oppilaat ovat vastanneet nimettömänä omaa kiellettyä ja rikollista toimintaansa koskeviin kysymyksiin.

Perhebarometrit

Väestöliiton väestöntutkimuslaitos on toteuttanut vuodesta 1996 alkaen kirjelykseenä barometrien sarjaa. Perhebarometrit keskittyvät perhetä koskeviin kysymyksiin, mutta jokaisella barometrillä on myös oma erityisteemansa. Teemoina ovat olleet mm. sukupolvien välinen avunanto, yhteiskunnallisten tukien ja palveluiden riittävyys, vastuun jakaminen perheessä, työn ja perheen yhteensovittaminen, vanhemmuuden toteuttaminen, lastenkasvatus, lasten ajankäyttö ja harrastukset.

Poliisibarometrit

Sisäasiainministeriön poliisiosaston barometrit selvittävät yli 15-vuotiaiden suomalaisten käsityksiä poliisin roolista, toiminnasta, palveluista ja niiden laadusta. Lisäksi ne kartoittavat maan sisäistä turvallisuutta sekä kansalaisten pelkoja ja rikoriskejä. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistot vuodesta 1999.

Puolueiden ajankohtais-tutkimukset

Puolueiden ajankohtaisutkimukset kuuluvat nk. puolueiden yhteistutkimusten sarjaan. Kaikissa tutkimuksissa on selvitetty väestön äänestyskäyttäytymistä, huolenaiheita, mielipiteitä hallituksesta ja puolueista sekä suhtautumista valtakunnallisiin poliittisiin kysymyksiin. Usein on tiedusteltu myös taloudellista tilannetta koskevia odotuksia, puheenjohtajan merkitystä puolueelle, vastaajan osallistumista poliittiseen toimintaan ja mielipiteitä kunnallispolitiikasta. Aineistosarja mahdollistaa lukuisia aikavertailuja, joskaan muuttujat eivät ole aina täysin vertailukelpoisia. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistoja vuodesta 1973.

Sosiaalibarometrit

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton sosiaalibarometria on tehty vuodesta 1991. Sarjassa eri palveluiden tuottajat (kuntien sosiaalitoimi, terveyskeskukset, työvoimatoimistot, Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistot ja sosiaali- ja terveysjärjestöt) arvioivat vuosittain palveluiden tilaa ja kansalaisten hyvinvoinnin muutoksia. Lisäksi käsitellään ajankohtaisia sosiaalipoliittisia teemoja.

Suhtautuminen alkoholi-poliittisiin rajoitteisiin

STAKESin (nyk. Terveysturvan keskusliiton sosiaalibarometria) tuottamissa ja Suomen Gallupin toteuttamissa haastatteluissa on kartoitettu väestön suhtautumista yhteiskunnan alkoholinkulutusta rajoittaviin toimenpiteisiin. Tutkimuksissa on selvitetty muun muassa eri juomaryhmiin kuuluvien alkoholijuomien sopivinta myyntitapaa. Aika ajoin väestöä on myös pyydetty ottamaan kantaa myynnin ikärajoihin ja alkoholin mainontaan. Aineistoja on arkistoitu vuodesta 1996 lähtien.

Tampereen terveys- ja sosiaalikyselyt

Tampereen kaupungin sosiaali- ja

terveystoimen ja UKK-instituutin yhteistutkimuksissa on selvitetty kuntalaisten terveydentilaa sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttöä. Kyselyt aloitettiin vuonna 1990.

Tampereen yliopistosta valmistuneiden sijoittumisseuranta

Tampereen yliopiston rekrytointipalvelut, suunnitteluyksikkö ja opintotoimisto ovat seuranneet vasta valmistuneiden työllistymistä noin vuoden kuluttua valmistumisesta. Jokaisessa aineistossa on useita nykyiseen työtilanteeseen, työnantajaan ja työnhakuun liittyviä kysymyksiä. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden työllistymistä on tutkittu vuodesta 1994 alkaen. Jatkotutkinnon suorittaneille on tehty vastaavia kyselyjä vuodesta 1996.

Terveystiedon edistämisen barometrit

Barometrit kartoittavat kunta- ja järjestöpäättäjien näkemyksiä terveyden edistämisen nykyisyydestä ja tulevaisuudesta. Ne kuvaavat myös vastaajien käsityksiä terveyden ja sen edistämisen kannalta ajankohtaisista ilmiöistä hallinnollisesta näkökulmasta. Terveystiedon edistämisen keskuksen, Tekryn, barometreja on tehty vuodesta 1992.

Tiedebarometrit

Barometreissa kartoitetaan suomalaisten suhdetta ja suhtautumista tieteseen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa tieteen taso ja tarpeellisuus, tieteellisen kehityksen hyödyt ja riskit, tieteen moraali ja maailmankatsomukselliset näkökohdat. Ensimmäinen Tiedebarometri kerättiin vuonna 2001, jonka jälkeen keruu on toistettu kolmen vuoden välein.

Uskonto ja uskonnollisuus Venäjällä

Uskonto ja uskonnollisuus Venäjällä on tutkimussarja, jota on tehty Suomen Akatemian ja Venäjän tiedeakatemian yhteisenä hankkeena. Venäjällä käytännön toteutuksesta on vastannut Institut sravniel'nyh social'nyh issledovaniy (Vertailevan sosiaalitutkimuksen instituutti), Suomessa tutkimus on toteutettu Kirkon tutkimuskeskuksessa. Tutkimusta on tehty vuosina 1991, 1993, 1996 ja 1999.

Verkkopalvelujen ja tietotekniikan käyttö Tampereella

Tutkimussarja on osa eTampere-oh-

jelman Infocity-hanketta. Tutkimuksissa on kartoitettu 15–74-vuotiaiden tamperelaisten tietotekniikan, Internetin ja kaupungin verkkopalvelujen käyttöä. Aineistoja kerättiin vuosina 2000–2005.

Yliopistoista valmistuneiden uraseuranta

Uraseurantakyselyssä haetaan valtakunnallista tietoa akateemisten työmarkkinoille sijoittumisen laadusta ja tarkoituksenmukaisuudesta, työuran kehityksestä sekä tyytyväisyydestä viisi vuotta sitten suoritettuun tutkintoon. Seurannan toteuttaa Akateemisten ura- ja rekrytointipalvelujen Aarresaari-verkosto.

UUDET SARJAT

Julkiseen työnvälitykseen ilmoitettujen avointen työpaikkojen rekisteriaineisto

Julkiseen työnvälitykseen ilmoitettujen avointen työpaikkojen rekisteriaineisto eli ns. vakanssida-ta sisältää tietoja avoinna olleista työpaikoista, niitä tarjoavista työnantajista sekä työpaikan täyttöprosessista. Aineistoon on lisätty aluemuuttujia ja erilaisia kesto-muuttujia. Työ- ja elinkeinoministeriö tuottaa uuden aineiston vuosittain keväällä. Aineistot ovat olemassa vuodesta 2008 lähtien.

Julkisten hankintojen ilmoitustilastoaineistot

Työ- ja elinkeinoministeriön julkisten hankintojen ilmoitustilastoaineistot sisältävät HILMA-hankintailmoitusjärjestelmässä julkaistuja tietoja. Julkisilla hankinnoilla tarkoitetaan tavara-, palvelu- ja rakennusurakkahankintoja, joita esimerkiksi valtio, kunnat sekä valtion liikelaitokset tekevät oman organisaation sa ulkopuolelta. Hankintayksiköitten on ilmoitettava kynnysarvon ylittävät hankinnat HILMAssa. Aineistoja on vuodesta 2007 lähtien.

Kansalliset eduskuntavaalitutkimukset

Kansalliset eduskuntavaalitutkimukset ovat vaalien jälkeen kerättyä, kaikenikäisiin äänioikeutettuihin kohdistuvia, laajoja kyselytutkimuksia. Tutkimusaineistoja on kerätty säännöllisesti vuoden 2003 vaalien

jälkeen vaalitutkimuskonsortion toimesta. Käynti- ja kirjekyselyinä kerättävät aineistot sisältävät sekä pysyviä teemoja että vaihtuvia ajankohtaisia aihepiirejä. Kyselyjen teemoja ovat mm. poliittinen osallistuminen, poliittiset asenteet, puolueiden kannatus, ehdokas- ja puoluevalinta, äänestysaktiivisuus, edustusperiaatteet, vaalikampanja ja vaalirahoitus. Tutkimuksia ovat rahoittaneet mm. oikeusministeriö ja opetusministeriö.

Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimukset

Tutkimuksissa kartoitetaan korkeakouluopiskelijoiden fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveydentilaa, terveyskäyttäytymistä, ja näihin liittyviä tekijöitä, kuten sosiaalisia suhteita, opiskelua ja toimeentuloa, sekä terveystalvotujen käyttöä ja mielipiteitä palvelujen laadusta. Tutkimuksen yleisen osan lisäksi siihen liittyy joka vuosi joitakin erityisteemoja. Tutkimuksen tekee Yliopilaisten terveydenhuoltosäätiö ja tutkimuksia on tehty neljän vuoden välein vuodesta 2000 alkaen.

Työolobarometrit

Työolobarometrit ovat työ- ja elinkeinoministeriön teettämiä mielipidetiedusteluja, joita on kerätty vuosittain vuodesta 1992 lähtien. Niiden tarkoituksena on suomalaisen työelämän laadun muutosten seuraaminen työntekijöiden näkökulmasta. Tutkimusten aihealueina ovat mm. työllisyys ja talous, henkilöstömäärät, työn organisointi ja joustavuus sekä työpaikan ilmapiiri. Suuri osa sisällöstä on pysynyt samana koko keruuaian. Työolobarometrien tiedot on kerätty Tilastokeskuksen työvoimatutkimusten yhteydessä aluksi puhelinhaastatteluna ja sittemmin tietokoneavusteina puhelinhaastatteluna.

Vaalien seurantatutkimukset (GallupKanava)

Suomen Gallup on kerännyt yleisten vaalien seurantatutkimusaineistoa ja GallupKanavan kotipäätekyselyinä. Hankkeesta ovat vastanneet Tom Moring ja Juhani Pehkonen. Tutkimuksia ovat rahoittaneet mm. Tom Moringin tutkimushankkeet ja TNS Gallup. Seurantatutkimusten keskeisiä teemoja ovat olleet mm. äänestyskäyttäytyminen, äänestäjien puolue- ja ehdokasvalinnan perusteet sekä eri asiakysymysten, tietolähteen, tiedotusvälineiden, vaalikam-

panjoiden ja vaalimainonnan vaikutukset äänestyspäätöksiin.

JULKAISUJA ARKISTOIDUISTA AINEISTOISTA

Hakamäki, Teija (2010). Työn epävarmuustekijöiden yhteys organisaatio- ja ansiotyösitoutumiseen. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Työhön liittyvän epävarmuuden sanotaan lisääntyneen viime vuosikymmeninä. Teija Hakamäki lähestyy aihetta pro gradu -tutkielmassaan ja kysyy, ovatko epävarmuustekijät yhteydessä organisaatio- tai ansiotyösitoutumiseen ja millainen mahdollinen yhteys on. Lisäksi Hakamäki kuvaa tutkimuksessaan epävarmuustekijöiden yleisyyttä ja työssäkäyvien sitoutumista työorganisaatioon ja ansiotyöhön. Työn epävarmuustekijöistä vahvimmin ansiotyösitoutumiseen näyttävät tutkimuksen perusteella olevan yhteydessä työtytymättömyys sekä huonoksi koetut tulot. Organisaatio- sitoutumiseen puolestaan näyttäisi olevan voimakkaammin yhteydessä edellä mainittujen lisäksi myös taitoja kehittämätön työ, huonot suhteet esimiesten ja alaisten välillä ja ei-turvattu työpaikka. Aineistona Hakamäki käyttää ISSP 2005: työorientaatiot III: Suomen aineistoa (FSD2133).

Holmi, Laura (2011). Kokemuksia sosiaalitoimistojen instituutionaalista todellisuudesta. Köyhyyskirjoituskilpailun kirjoittajien kokemuksia sosiaalityöstä, sosiaalityöntekijöistä ja sosiaalitoimistoista köyhyyskirjoitusten perusteella. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma.

Laura Holmi tutkii pro gradussaan, miten sosiaalityö, sosiaalityöntekijät ja sosiaalitoimisto näyttävät köyhyyttä käsittelevissä kirjoituksissa. Holmin analyysin pohjana on grounded theory -metodi, jonka avulla aineistosta irrotetaan kolme keskeistä kirjoittajien kokemuksissa sosiaalityöhön ja työntekijöihin kiinnittyvää käsitettä, kunnioitus, valta ja byrokratia. Kunnioituksen käsitteessä sosiaalityö ja sen tarve nähdään kirjoittajien kokemuksissa lähe-
pää ja nöyryydestä tuottavina. Tarve

sosiaaliapuun koetaan liberaali infantilismi -käsitteen mukaisesti, jossa riippuvuuden tulkitaan viittaan van heikkouteen ja aikuisen elämän keskeneräisyyteen. Työntekijän ja sosiaalitoimiston viranomaisvalta suhteessa asiakkaaseen korostuu etenkin vallan käsitteessä, sosiaalityön säännöt ja ohjeet ja joustamattomuus byrokratian käsitteessä. Tutkimuksen perusteella byrokratia on keskeinen osa sosiaalityötä ja valta läsnä kaikessa sosiaalityön vuorovaikutuksessa. Holmi hyödyntää vuonna 2006 kerätyn köyhyyskirjoituskilpailun tekstejä (FSD2413).

Ketola, Kimmo (2010). Uskontilanteen muutos ja suomalaisen suhtautuminen eri uskontoihin. Teoksessa: Religionens återkomst. Brytningspunkter i kyrkan, religionen och kulturen - Uskonnon ylösnousemus. Kirkon uskonnon ja kulttuurin murros. Toim. Tuomas Martikainen & Ville Jalovaara, 40–51. Magma-studie 4/2010. Helsinki: Finlands svenska tankesmedja Magma.

Maahanmuuton seurauksena Suomeen on levittäytynyt useita erilaisia uskonnollisia virtauksia ja uskonnollisia yhteisöjä viimeisen parikymmenen vuoden aikana. Kimmo Ketola tarkastelee artikkelissaan Suomen uskontilanteen viimeaikaista kehitystä ja sitä, millä tavoin uskonnollisen tilanteen muutokset ovat heijastuneet ihmisten eri uskontoja koskeviin asenteisiin. Artikkelissa todetaan, että kyselytutkimusten perusteella valtaosa suomalaisista suhtautuu suhteellisen myönteisesti eri uskontokuntien oikeuksiin toimia Suomessa. Eri uskontoihin suhtaudutaan kuitenkin hyvin eri tavoin. Ketolan tulkinnan mukaan suomalaiset vierastavat voimakasta uskonnon ilmaisemista ja uskontoihin suhtaudutaan positiivisesti vain niin kauan, kun ne eivät näy julkisuudessa eivätkä vaikuta arkielämään. Ketola lähestyy kysymystä useamman eri kyselyaineiston tuottaman tiedon pohjalta, joissa on kartoitettu suomalaisten suhtautumista uskontoihin ja kirkkoon (esim. FSD0154, FSD2258 ja FSD2410).

Pietiläinen, Jukka (2011). Public opinion on useful languages in Europe. European Journal of Language Policy 3(1), 1–14.

Jukka Pietiläinen tarkastelee artikkelissaan eri kielten arvoasemaa

hyödyllisimpien kielten joukossa eurooppalaisten mielipiteissä. Artikkelissa Pietiläinen toteaa, että englanti on säilyttänyt asemansa ylivoimaisesti arvostetuimpana vieraana kielinä. Seuraavaksi suosituimmat kielet ovat ranska ja saksa, mutta ne ovat menettäneet suosiotaan viimeisen kymmenen vuoden aikana haastajilleen, kuten espanjalle ja italialle. Toisaalta kiina ja arabia ovat lisänneet suosiotaan, vaikkakin eivät vielä ole kovin suosittuja. Eri kielten suosioon eurooppalaisten tekijöistä Pietiläinen nostaa esiin muun muassa koulutustason ja ammatin. Kielten suosioon eri maissa vaikutti myös se, mitkä ovat niiden naapurimaita. Pietiläinen päättää artikkelinsa tulevaisuudenennusteeseen, jonka mukaan eurooppalaisten kielipreferenssit ovat tulevaisuudessa oman äidinkielen lisäksi englanti ja jokin pienempi kolmas kieli, jonka valintaan vaikuttavat esimerkiksi lähialueiden kielikartta ja henkilökohtaiset intressit. Pietiläinen on käyttänyt pääaineistonaan vuonna 2005 kerättyä Eurobarometriä 64.3 (FSD2242).

Schoultz, Vera (2010). Nuorten poliittinen osallistuminen ja sen murros. Teoksessa Ohipuhuttu nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja. Toim. Anu-Hanna Anttila, Kristiina Kuussaari & Tiina Puhakka, 93–104. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL & Valtion nuorisosiain neuvottelukunta Nuora.

Vera Schoultz kysyy artikkelissaan, onko nuorten mahdollinen kiinnostumattomuus politiikasta todellista, vai seurausta siitä, että vallanpitäjät ja nuoret puhuvat erilaista poliittista kieltä. Artikkelissa tarkastellaan miten eri-ikäiset suomalaiset osallistuvat päätöksentekoon ja pohditaan, miten vakiintunut poliittinen järjestelmä suhtautuu nuorten poliittiseen vaikuttamiseen. Artikkelissa todetaan, että nuorten kiinnostus yhteiskunnallisia asioita kohtaan on vastoin oletuksia 2000-luvulla kasvanut, vaikka äänestysaktiivisuus ei olekaan lisääntynyt. Äänestämisen sijaan nuoret ovat löytäneet vaihtoehtoisia keinoja vaikuttaa. Näitä vastademokratian mutoja ovat mielenosoitukset, vetoomukset ja boikotit. Vastademokratiasa vallan kontrollointi ja vaikuttamisen ulkoapäin on tärkeämpää kuin vallan tai perinteisen päätöksente-

on ottaminen käyttöön. Poliittisesti aktiivinen kansalainen määrittellen yleensä vain osallistuvan demokratian ja edustuksellisen demokratian perusteella. Tämän määrittelyn valossa vastademokratian piirissä vaikuttavat nuoret eivät koskaan ole poliittisesti merkityksellisiä, sillä he toimivat vanhemmille sukupolville tuntemattomilla politiikan alueilla. Pääaineistoina Schoultzilla ovat kansainväliset kyselytutkimukset European Social Survey 2006 (FSD2342) sekä World Values Survey 2005 (FSD2118).

Terämä, Emma (2010). Regional Demographic Differences: The Effect of Laestadians. In Finnish Yearbook of Population Research XLV 2010, 123–141. Helsinki: Family Federation of Finland.

Lestadiolaisuus on konservatiivinen luterilaisuuden herätysliike, jolla on arviolta 100 000 seuraajaa Suomessa. Lestadiolaiset eroavat valtavirrasta muun muassa uskonnollisen aktiivisuuden, alueellisen keskittymisen, syntyvyyden ja perhesuunnittelun osa-alueilla. Terämä on tutkinut uskonnollisuuden ja demografisten tekijöiden yhteyttä. Tutkimuksessa korostetaan, että syntyvyyttä tutkittaessa on tärkeää ottaa huomioon alue ja väestön uskonnollisuus. Terämä on havainnut tutkimuksessaan, että lestadiolaisten osuus väestöstä vaikuttaa alueellisesti kokonaissyntyvyyteen ja perhekokoon. Terämä hyödynsi tutkimuksessaan kirkon tutkimuskeskuksen kirkkomonitoria (FSD2257). [Julkaisu on ladattavissa Väestöliiton verkkosivuilta: <http://www.vaesoliitto.fi/>]

Westinen, Jussi (2011). Yhteiskunnallisten ristiriitailottuvuuksien ja puoluevalinnan suhde eduskuntavaaleissa 1991–2007. Tilastollinen analyysi. Tampere: Tampereen yliopisto. Valtio-opin pro gradu -tutkielma.

Westinen tutkii vuonna 2011 valmistuneessa graduksaan erilaisten ristiriitailottuvuuksien, kuten vastakohtaparien vasemmisto-oikeisto-, ydinalueet-syrjäseutu- ja herat-kansa-ulottuvuuksien, ja niihin linkittyvien asiakysymysten vaikutusta äänestäjien puoluevalintaan vuosien 1991–2007 eduskuntavaaleissa. Lisäksi Westinen tarkastelee, miten äänestäjien positiot ovat muuttuneet kyseisenä aikavälinä eri ristiriitailottuvuuksilla, eli onko ää-

nenstäjäkunta polarisoitunut vai lähentynyt puolueittain tarkasteltuna. Tutkimuksessa on käytetty aineistoina useita eduskuntavaalien aikaan kerättyjä tietoarkistoon arkistoituja kysely- ja haastattelututkimuksia. Analyysissä on myös hyödynnetty POHTIVA-tietokannan poliittisia ohjelmatekstejä. Westisen mukaan puolueiden kannattajakunnat ovat muuttuneet heterogeenisemmiksi ja yhteiskuntaluokkiin samastuminen on menettänyt selitysoimaansa, vaikkakin sosioekonomisilla kysymyksillä pystytään selittämään puoluevalintaa myös 2000-luvulla. Lisäksi puolueiden on vaikea profiloitua vain ideologialleen ominaisimmissa kysymyksissä, sillä niiden on pidettävä yllä yleispuolueen imagoa kannatuksen maksimoimiseksi.

Virtanen, Simo (2010). Työn arvot, arvomuutos, työn mielekkyyks sekä yhteiskunnalliset mielipiteet. Teoksessa Toiveita ja todellisuutta. Lopuraportti (toim. Liisa Moilanen), 10–23. Helsinki: Työterveyslaitos ja Työsuojelurahasto.

Virtanen tarkastelee artikkelissaan työn arvoista työn tärkeyttä, työorientaatiota ja työn velvoittavuutta. Työn tärkeydellä ja työn koetulla mielekkyydellä havaittiin olevan yhteys. Eri arvomuuttajat olivat yhteydessä osin samoihin, osin eri taustamuuttujiin. Koulutuksella oli yhteys kaikkiin arvomuuttajiin. Ikä vaikutti siten, että vanhemmille työntekijöille työ oli tärkeämpää ja he olivat materialistisempia kuin nuoremmat. Ikä ei liittynyt työetiikkaan, joka oli selkeämmin yhteydessä asuinpaikkaan. Työn arvojen vaikutuksia tarkasteltaessa työn velvoittavuus (työetiikka) oli selvästi yhteydessä moniin yhteiskunnallisiin mielipiteisiin. Virtanen hyödynsi artikkelissaan World Values Surveyn Suomen aineistoja 2000 (FSD0154) ja 2005 (FSD2118). [Julkaisu on ladattavissa Työsuojelurahaston verkkosivuilta: <http://www.tsr.fi/>]

KAIKEN MAAILMAN ARKISTOT

Brittien tietoarkistolta uusi aineistonhallintaopas

Brittien tietoarkisto UKDA on julkaissut täysin uuden version alun-

perin vuonna 2009 julkaistusta aineistonhallintaoppaastaan. 36 sivuinen *Managing and sharing data* sisältää omat kappaleet esimerkiksi aineistonhallinnan suunnittelusta ja aineiston luovuttamisesta, säilyttämisestä, tallentamisesta ja dokumentoinnista. Lisäksi oppaassa käsitellään muun muassa tutkimusetiikkaan ja tekijänoikeuksiin liittyviä kysymyksiä. Opas on luettavissa verkossa PDF-muodossa. Painettua versiota voi tiedustella UKDA:sta. <http://www.data-archive.ac.uk/media/2894/managingsharing.pdf>

ICPSR juhlii 50 vuotista taivaltaan

Michiganin yliopiston yhteydessä toimivan yhteiskuntatieteellisen data-arkiston ICPSR:n (Inter-university Consortium for Political and Social Research) perustamisesta tulee vuonna 2012 kuluneeksi 50 vuotta. ICPSR on avannut erityisen juhlasivuston esitelläkseen historiaansa. ICPSR:n hallussa on yli 500 000 digitaalista tutkimusaineistoa ja arkisto on alallaan maailman suurin. <http://www.icpsr.umich.edu/icpsr-web/ICPSR/fifty/>

Maaailmanpankin data avoimesti saatavilla

Maaailmanpankin aikaisemmin varsin rajoitetusti saatavilla ollut data on nykyään saatavilla verkossa. Käyttäjät voivat selata aineistoja esimerkiksi maan, teeman tai erilaisten indikaattorien perusteella. Saatavilla on yli 2000 indikaattoria 1960-luvulta nykyhetkeen. Maaailmanpankki on perustanut tietojen jakamista varten omat verkkosivut, joiden suunnittelussa on otettu huomioon eri käyttäjäryhmät. <http://data.worldbank.org/>

Australiassa organisaatioudistuksia

Australian sosiaalitieteiden tietoarkisto (ASSDA) siirtyy osaksi uutta palvelukokonaisuutta Australian tietoarkistoa (ADA). ADA pitää sisällään kaiken sen datan ja palvelut, jotka aikaisemmin olivat saatavilla ASSDA:n verkkosivujen kautta. <http://www.ada.edu.au>

Uruguayssa laadukas tietoarkisto

Universidad de la Republican yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan ylläpitämä tietoarkisto Montevideossa voidaan pitää edelläkävijänä yhteiskuntatieteellisten tutkimus-

aineistojen arkistoinnissa ja jatkokäytön edistämässä Latinalaisessa Amerikassa. Tutkimusaineistojen lisäksi arkiston verkkosivujen kautta on pääsy aineistojen metadataan ja asianmukaisesti laadittuihin aineistokuvailuihin. Sivut ovat luettavissa espanjan lisäksi osittain myös englanniksi. Aineistot ovat maksuttomia ja myös suomalaisten tutkijoiden käytettävissä. <http://www.fcs.edu.uy/bancoDatos.php> (ks. Area Sociodemográfica) <http://webfcs.seciu.edu.uy/index.html>

Espanjassa aineistot saatavilla verkosta

Espanjan yhteiskuntatieteellistä tietoaarkistoa ARCESia ylläpitävän CIS:n (Centro de Investigaciones Sociológicas) tutkimusaineistot ovat saatavilla maksutta verkon välityksellä. Aineistot ovat selattavissa monipuolisen hakukoneen avulla, jossa hakukriteereiksi voi antaa useita eri taustamuuttujia tai esimerkiksi tutkimusteeman. CIS:n datan kautta on pääsy noin 2000 tutkimukseen alkaen vuodesta 1963. http://www.cis.es/cis/opencms/EN/2_bancondatos/index.jsp

Tutkimusaineistojen tiedonhallinnan käsikirja

Tutkimusaineistojen tiedonhallinnan käsikirjassa annetaan ohjeita sähköisen tutkimusaineiston hallintaan sen elinkaaren eri vaiheissa. Kun tutkimusprojekti tuottaa, käsittelee, kuvailee ja säilyttää aineiston käsikirjan ohjeiden mukaisesti, aineiston käyttöarvo kasvaa ja pitkäaikaissäilytyksen kustannukset alenevat huomattavasti. Käsikirjan sisältö perustuu pääosiltaan tietoaarkiston käytäntöihin ja kokemuksiin. Mukana on runsaasti käytännön esimerkkejä ja malleja.

> Käsikirja verkossa:
<http://www.fsd.uta.fi/tiedonhallinta/>

Suomen Akatemia suosittelee arkistointia

Suomen Akatemia suosittelee sen rahoittamissa hankkeissa kerätyn aineiston luovuttamista Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon. Arkistoinnista on hyvä mainita jo rahoitusta haettaessa tutkimussuunnitelmaan sisällytettävässä aineistonhallinta-suunnitelmassa.

> Ks. Yleiset hakuohjeet
<http://www.aka.fi/>

Liity tietoaarkiston postituslistalle

Haluatko saada tietoa uusista arkistoiduista aineistoista, julkaisuistamme tai toimintaamme liittyvistä tapahtumista? Liity sähköpostilistallemme! Listaa käytetään vain tiedotteidemme jakeluun. Listalle liittyneet eivät voi lähettää sille omia viestejään.

> Lisätiedot:
<http://www.fsd.uta.fi/ajankohtaista/FSDlista.html>

Tilaa esittely

Tulemme mielellämme kertomaan laitoksellenne toiminnastamme. Ota yhteyttä: fsd@uta.fi tai helena.laaksonen@uta.fi.

Tiesitkö että...?

- > Tietoaarkisto varmistaa arvokkaan tutkimusaineistosi säilymisen käytökuntoisena tulevaisuudessakin.
- > Voit asettaa ehtoja arkistoinnille ja jatkokäytölle. Voit antaa tietoaarkiston päättää aineistosi jake-lusta muiden tutkijoiden käyttöön tai määrätä jatkokäytön riippuvaiseksi sinulta erikseen pyydyttävästä luvasta.
- > Voit myös antaa aineistostasi vain kuvailutiedot tietokantaamme. Näin muut tutkijat tietävät sinulla olevasta aineistosta.

Tietoaarkisto Facebookissa

Tietoaarkisto on Facebookissa. Facebook-sivullamme julkaistaan pääasiassa suomen- ja englanninkielisiä tiedotteita tietoaarkiston toiminnasta. Lisäksi julkaistaan tutkimusaineistojen avoimuuteen liittyviä uutisia ja yhteistyökumppaneiden tiedotteita. Tule ja tykkää:
<http://www.facebook.com/tietoaarkisto>.

Uusimmat aineistot RSS-syötteenä

Jos haluat tietoa uusimmista valmis-tuneista arkistoinneista, voit tilata tiedot nyt RSS-syötteenä. Tilaamaan pääsee tietoaarkiston etusivulle sijoi-tetusta kuvakkeesta.

Ilmoita aineistostasi

Haluatko luovuttaa aineistosi tietoaarkistoon? Tai haluatko, että tieto aineistostasi on muiden tutkijoiden ulottuvilla? Ilmoita aineistostasi tietoaarkistoon kotisivuiltamme aukeavalla lomakkeella <http://www.fsd.uta.fi/lomakkeet/ilmoita.html>. Otamme sinuun yhteyttä!

Tilaa Tietoaarkisto-lehti

Haluatko varmistaa, että saat Tietoaarkisto-lehden maksutta ensi vuonakin? Tilauksen teet helposti sähköpostitse osoitteesta fsd@uta.fi tai puhelimitse 040 190 1432.